

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Emílie Ehrenbergerová

Pedagogika – veřejná správa

Vývoj českého a slovenského školství po rozdělení České a Slovenské
federativní republiky v r. 1993

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pouze s využitím uvedené odborné literatury a informačních zdrojů.

V Olomouci dne 13. 12. 2020

.....

Bc. Emílie Ehrenbergerová

Děkuji vedoucí diplomové práce JUDr. Zdence Novákové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, podněty a vstřícnost, které mi při zpracování práce poskytla.

Obsah

Úvod	6
Cíl práce	8
1 Společnost po roce 1989	9
2 Pohled do historie středních škol a maturitní zkoušky	12
3 Definice základních pojmů	15
3.1 Veřejná správa	15
3.2 Organizace veřejné správy	16
3.3 Státní správa a samospráva ve školství	17
4 Vzdělávací systém České republiky	19
4.1 Vývoj školského zákona	19
4.2 Školská právnická osoba a školský rejstřík	24
4.3 Právní úprava státní správy a samosprávy středních škol	25
4.4 Přijímací řízení	28
4.5 Ukončení studia	31
4.5.1 Ukončení studia ve vzdělávacích programech v oborech vzdělání vedoucích k dosažení středního vzdělání	32
4.5.2. Ukončení studia ve vzdělávacích programech v oborech vzdělání vedoucích k dosažení středního vzdělání s výučním listem	32
4.5.3 Ukončení vzdělávání ve vzdělávacích programech v oborech vzdělání vedoucích k dosažení středního vzdělání s maturitní zkouškou	33
5 Vzdělávací systém Slovenské republiky	36
5.1 Vývoj školského zákona	36
5.2 Síť	40
5.3 Právní úprava státní správy a samosprávy středních škol	41
5.4 Přijímací řízení	44
5.5 Ukončení studia	46
5.5.1 Ukončení studia závěrečnou zkouškou	47
5.5.2 Maturitní zkouška	47
6 Porovnání právní úpravy českých a slovenských středních škol	49
6.1 Právo na vzdělání, školský zákon	49
6.2 Evidence středních škol	50
6.3 Státní správa a samospráva středních škol	50

6.4 Přijímací řízení	51
6.5 Ukončení studia	51
Závěr	53
Anotace	56
Seznam použitých pramenů - literatura	57
Seznam českých právních předpisů v chronologickém pořadí	58
Seznam slovenských právních předpisů v chronologickém pořadí	61
Seznam použitých zkratek	63

Úvod

„Má-li se člověk stát člověkem, musí se vzdělat.“ Jan Amos Komenský

V úvodu diplomové práce jsem použila můj oblíbený citát Jana Amose Komenského, jehož slova jsou i ve 21. století stále platná a aktuální. V každé rozvinuté zemi, tedy i v České republice a Slovenské republice, patří vzdělání občanů k předním prioritám, je pravidelně uváděno jako jedna z nejdůležitějších oblastí i ve volebních programech politických stran napříč politickým spektrem. Také v naší zemi je již několik let tématem diskusí reforma školství, ať již v souvislosti s rozvojem informačních technologií, výukou cizích jazyků, nedostatečnou finanční gramotností dětí či nedostatkem pravidelných sportovních aktivit dnešních dětí a s tím související diskuse o počtu hodin tělesné výchovy. Často se také diskutuje o problémech dětí s výukou předmětů jako je matematika, fyzika či chemie, o jednotných přijímacích zkouškách na střední školy, státních maturitách či možném zpoplatnění vysokého školství. Například matematika se má sice stát povinným maturitním předmětem, účinnost tohoto opatření byla však již několikrát s ohledem na výsledky žáků v matematice u maturitních zkoušek odložena. Vedou se rovněž rozsáhlé debaty ohledně příčin nižšího zájmu studentů o přírodovědné obory, a to zejména o technické obory vzdělávání jak v učilištích, tak i na středních či vysokých školách. S mateřskou, základní, střední a případně i vysokou školou se během svého života setká většina lidí. Nejprve jako student, později v dospělosti jako rodič dítěte nebo znovu osobně jako účastník dalšího vzdělávání směřujícího ke zvýšení či rozšíření kvalifikace. Každý tak máme s větším či menším časovým odstupem možnost porovnat, co se ve školství změnilo, ať už k lepšímu či k horšímu. Možnost osobně si ověřit, jak se školství dokázalo či nedokázalo vypořádat se stále se měnícími požadavky společnosti na vzdělávání například právě ve spojitosti s novými komunikačními technologiemi a rozvojem informatiky. Případně se třeba i ujistit, že něco dobrého z našeho dětství zůstalo ve školství beze změny zachováno a že to nejsou jen oblíbené hodiny tělesné, výtvarné a hudební výchovy, přestávky či školní obědy.

Ve své práci chci plynule navázat na mou bakalářskou práci, ve které jsem se zabývala právní úpravou státní správy a samosprávy ve školství na území České republiky do roku 1993. Chci se zaměřit na právní úpravu školství v česko-slovenské komparaci po rozdělení České a Slovenské Federativní republiky v roce 1993 až do současnosti, a porovnat, jakým vývojem se školství po dlouhodobé společné minulosti obou států v nově vzniklých státních útvarech

ubíralo. Školská problematika je velmi obsáhlá, zahrnuje jak předškolní a školní vzdělávání, tak také střední, vyšší střední a vysoké školy. Vzhledem k obsáhlosti této problematiky jsem se rozhodla zaměřit na porovnání středního vzdělávání.

Pro větší přehlednost je práce rozčleněna do pěti kapitol. První kapitola popisuje společnost po roce 1989 a důvody vedoucí k rozpadu společného státu v roce 1993. Druhá kapitola popisuje krátce historii středních škol a maturitní zkoušky. Třetí kapitola vymezuje základní pojmy spojené s veřejnou správou a školstvím. Další dvě kapitoly jsou již věnovány samotnému tématu práce, a to právní úpravě středního školství v České republice a Slovenské republice. Obsahem šesté kapitoly je pak porovnání školních systémů a krátké shrnutí. Práce je teoreticky zaměřená, využívá metodu historické analýzy české a slovenské legislativy od roku 1993 dosud se zaměřením na vývoj legislativy středního školství. Při psaní diplomové práce jsem používala pro získání českých právních předpisů právní informační systém ASPI, v případě slovenských právních předpisů jsem čerpala z právního a informačního systému SLOV-LEX, jehož provozovatelem je Úrad vlády Slovenskej republiky a je dostupný na internetových stránkách <https://www.slov-lex.sk>. Vzhledem k nevelkému časovému odstupu od rozdělení Československa není bohužel problematika případných rozdílů ve vývoji školství v nově vzniklých státech dosud v literatuře moc popsána. Hlavními zdroji informací proto byly zákony, vyhlášky a jiné právní předpisy a odborné publikace.

Cíl práce

Diplomová práce je teoreticky zaměřená. Hlavním cílem diplomové práce je zmapovat metodou komparace získaných informací, metodou popisnou a systémovou a metodou analýzy legislativních dokumentů právní předpisy, které od rozdělení České a Slovenské federativní republiky v roce 1993 na dva samostatné státy, Českou republiku a Slovenskou republiku, až dosud určovaly vývoj legislativy středního školství. Dílčím cílem pak bude analýza vývoje školského zákona, státní správy a samosprávy středních škol, přijímacího řízení a ukončení studia v jednotlivých zemích z hlediska středních škol.

1 Společnost po roce 1989

V této kapitole chci objasnit politickou situaci po roce 1989 do roku 1993, porevoluční změny a náladu ve společnosti, které společně vedly k ukončení dlouholeté společné historie a rozpadu společného státu na Českou republiku a Slovenskou republiku.

Po tzv. „sametové či něžné revoluci“ v listopadu roku 1989 došlo v naší společnosti ke značným a rychlým, až překotným změnám. V červnu 1990 proběhly první demokratické volby od roku 1946, byla nastolena pluralitní demokracie, ekonomika se postupně změnila ze systému plánovaného hospodářství na tržní hospodářství. Uvolnění atmosféry se projevilo i v oblasti školství, kdy došlo ke změnám řízení škol a jejich financování. Školy získaly právní subjektivitu a z učebnic postupně zmizela politická ideologie, objevily se první soukromé i církevní školy. S přechodem na tržní hospodářství se změnily požadavky na pracovníky na trhu práce a jejich kvalifikaci, rychle se rozvíjely informační technologie a automatizovala se výroba, což si vyžádalo vznik zcela nových učebních oborů a nových zaměření středních odborných škol.

K samotnému rozpadu společného státu Čechů a Slováků sice došlo až dne 31. 12. 1992, když ke dni 1. 1. 1993 vznikly dva samostatné státy Česká republika a Slovenská republika, prvním krokem, který k rozpadu společného státu vedl, však byla již federalizace Československého státu 1. 1. 1969. Tehdejší unitární Československá socialistická republika změnila ve federaci dvou suverénních národních států České socialistické republiky a Slovenské socialistické republiky. Ústavní zákon č. **143/1968**, o československé federaci, zásadním způsobem změnil tehdejší uspořádání společného státu. Zákon uznal ve své preambuli nezadatelnost práva na sebeurčení až do oddělení, respekt k suverenitě každého národa a jeho právo utvářet si svobodně způsob a formu svého národního a státního života, zároveň však také deklaroval dobrovolné federativní státní spojení českého a slovenského národa. Ustanovil Federální shromáždění, Českou národní radu a Slovenskou národní radu, federální vládu a republikové vlády. Do výlučné federální působnosti byly svěřeny oblasti zahraniční politiky, zastupování Československé socialistické republiky v mezinárodních vztazích, rozhodování v otázkách války a míru, obrany, měny, federální státní hmotné rezervy, federální zákonodárství a správa v rozsahu působnosti federace, kontrola činnosti federálních orgánů a ochrana federální ústavnosti. Do společné působnosti federace i národních republik byly svěřeny otázky plánování, financí, bankovníctví, cenových věcí, zahraničního obchodu, průmyslu, zemědělství a výživy, dopravy, pošt a telekomunikací, rozvoje vědy a techniky, investiční

činnosti, dále otázky práce a mzdové a sociální politiky, otázky sociálně ekonomických informací, právní úpravy socialistického podnikání, hospodářské arbitráže, normalizace, měř a vah, průmyslových práv a státního zkušebnictví, vnitřního pořádku a bezpečnosti státu, tisku a jiných informačních prostředků a kontroly. Ostatní záležitosti, včetně právě školství, spadaly nově do výlučné působnosti obou národních států. Od 1. ledna 1969 vstoupil v platnost také ústavní zákon č. **144/1968 Sb.**, o postavení národností v Československé socialistické republice, který deklaroval ochranu a rozvoj občanům maďarské, německé, polské a ukrajinské národnosti a právo občanů svobodně rozhodovat o své národnosti. Českou národní radou byl přijat zákon č. **2/1969 Sb.**, o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, kterým se určují jednotlivé ústřední orgány a upravuje jejich působnost, tzv. kompetenční zákon. Ten zřídil mimo jiná ministerstva i Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Slovenskou národní radou byl pak obdobně přijat zákon č. **347/1990 Z. z.**, organizácii ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej republiky.

Po tzv. "sametové revoluci" v roce 1989 se vyhrotily národnostní spory v tzv. "pomlčkové válce", kdy se ve Federálním shromáždění vedly nekonečné debaty o názvu státu, jejichž cílem mělo být mimo jiné i nalezení nové oboustranně výhodné dohody o formě dalšího soužití dvou národů v jednom státě. Debata skončila dne 29. 3. 1990 kompromisem, a to přijetím českého názvu státu Československá Federativní republika a slovenským názvem Česko-slovenská Federativní republika. Posléze po dalších jednáních Federálního shromáždění ve dnech 18. - 20. dubna 1990 byl název společného státu definitivně změněn na Česká a Slovenská Federativní republika (ČSFR), rozpory mezi oběma národy se však i nadále prohlubovaly. Slovenská národní rada přijala ústavní zákon č. **50/1990 Sb.** a Česká národní rada pak ústavní zákon č. **67/1990 Sb.**, které zavedly státní symboly Slovenské republiky a České republiky, které do té doby přes dlouhodobou formální existenci federace jednotlivé státy neměly. Vedla se vleklá jednání o kompetencích federace a jednotlivých republik, jejichž výsledkem byla změna ústavy přijetím ústavního zákona č. **556/1990 Sb.**, kterým se mění ústavní zákon č. **143/1968 Sb.**, o československé federaci, který přesunul další významnou část kompetencí federace do kompetencí republik.

Část slovenské společnosti nadále usilovala o naplnění ideje samostatného státu, která nebyla zcela uskutečněna v období Slovenského štátu za 2. světové války, a to zejména kvůli jeho totalitnímu charakteru, když Slovenský štát byl budován podle fašistických režimů Itálie a Portugalska. Dojednané tzv. „státopravní“ smlouvy mezi novými republikami však

Slovenská národní rada v únoru 1992 neschválila, což znamenalo faktický konec jednání o státoprávním uspořádání ČSFR. Výsledky voleb konaných v r. 1992 dále zviditelnily rozdílné představy vítězných představitelů, a to Václava Klause, který zvítězil s Občanskou demokratickou stranou (ODS) v koalici s Křesťansko-demokratickou stranou (KDS) v Čechách a Vladimíra Mečiara, který zvítězil v čele Hnutí za demokratické Slovensko (HZDS) na Slovensku. Oba představitelé vítězných politických stran měli zcela rozdílné názory zejména ohledně ekonomiky a v té době se také začalo poprvé již zcela otevřeně hovořit o rozpadu federace. Dne 17. 7. 1992 přijala a vyhlásila Slovenská národní rada dokument Deklarace Slovenské národní rady o svrchovanosti Slovenské republiky, kterým vyslovila požadavek samostatnosti Slovenska. Na Slovensku vznikaly tendence ke zřízení slovenské policie, armády i národní banky. Zákaz majorizace způsoboval vážné problémy při projednávání nových zákonů, rozdělení Československa podporovaly významné slovenské politické strany a přední politici. Jejich mandát rozdělit federaci, stejně jako mandát českých politických stran, zejména ODS, byl později často zpochybňován.

Dne 13. 11. 1992 pak Federální shromáždění přijalo ústavní zákon **č. 541/1992 Sb.**, o dělení majetku České a Slovenské Federativní republiky mezi Českou republiku a Slovenskou republiku a jeho přechodu na Českou republiku a Slovenskou republiku, dne 25. 11. 1992 pak přijalo ústavní zákon **č. 542/1992 Sb.**, o zániku České a Slovenské Federativní republiky k 31. 12. 1992, kterým se definitivně uzavřela 74 let trvající společná historie společného státu Čechů a Slováků. Dne 15. 12. 1992 přijala Česká národní rada ústavní zákon **č. 4/1993 Sb.**, o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní republiky, kterým byl přejet právní řád ČSFR Českou republikou. 16. 12. 1992 schválila Česká národní rada novou Ústavu České republiky, Slovenská národní rada pak přijala Ústavu Slovenské republiky. Češtině přiznal slovenský jazykový zákon z roku 1995 postavení jazyka splňujícího požadavek základní srozumitelnosti z hlediska státního jazyka a umožňují ji v mnoha případech používat rovnocenně ke slovenštině, v České republice má pak slovenština obdobné postavení. Vznikly tak dva samostatné nástupnické státy, které se staly samostatnými subjekty mezinárodního práva.

2 Pohled do historie středních škol a maturitní zkoušky

V této kapitole se chci věnovat formování středních škol a historii vzniku maturitní zkoušky.

Až do přijetí zákona **č. 95/1948 Sb.**, o základní úpravě jednotného školství (školského zákona), nemělo střední školství v našem státě žádnou zákonnou úpravu. Jako "střední školy" byly do té doby označovány gymnázia, reálky a v některých pohledech ještě i středoškolské učitelství ústavy. Ostatní, z dnešního pohledu střední, školy nesly označení jako například odborné, obchodní či průmyslové, často s přídavkem vyšší, který avizoval ukončení studia závěrečnou maturitní zkouškou a fakt, že jejich absolventi jsou věkově srovnatelní s absolventy reálek či gymnázií. Tento zákon však vnesl do označení "střední škola" také zároveň i trochu zmatek v terminologii, protože jako střední byly označovány též nynější druhé stupně základní školy, tedy žáci ve věku 11 – 15 let, když toto označení se vztahovalo i na žáky dřívějších nižších stupňů gymnázií a reálky či poslední ročník měšťanské školy. Vše vyřešila až od školního roku 1976/1977 tzv. nová koncepce československé výchovně vzdělávací soustavy, která zařadila do kategorie středních škol i střední odborná učiliště. Zákon **č. 29/1984 Sb.**, o soustavě základních a středních škol (školský zákon) definoval, že se střední školy člení na střední odborná učiliště, gymnázia, střední odborné školy a konzervatoře. V poválečném období se ustálilo označování termínem odborné školy všech středních škol s výjimkou gymnázií, které poskytovaly střední odborné vzdělání dále především jako přípravu na výkon konkrétních kvalifikovaných lidí pro povolání a funkce na střední úrovni, složení maturitní zkoušky však umožňovalo rovněž i přihlášení na kteroukoliv fakultu vysoké školy (Morkes, s. 38-43).

Samotná maturitní zkouška pak existuje již téměř 170 let. Jako samostatná zkouška byla zavedena v rámci reformy školství, tzv. Exner-Bonitzovy reformy, v letech 1848/1849 dokumentem s názvem Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Österreich, a to v jeho části třetí v § 78 až § 88. Tento dokument byl vydán školským ministerstvem dne 16. 9. 1949, v tehdejší legislativě byl česky označován jako Návrh o zřízení rakouských gymnázií a sedmileté reálky, dnes je v literatuře často uváděn jako Nástin organizace gymnázií a reálek v Rakousku. Zavedl jako střední školy osmiletá gymnázia a šestileté reálné školy, které se dělily na nižší a po prvních čtyřech třídách vyšší stupeň (Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Österreich, s. 95-117). Maturitní zkouška měla písemnou a ústní část. Písemná část představovala slohovou práci v mateřském jazyce, práci z matematiky, překlady z latinského jazyka a překlady do

latinského jazyka. Dále maturitní zkouška obnášela překlady z řeckého jazyka. Zkouška z druhého živého jazyka pak byla pro žáky volitelná. Ústní část maturity zahrnovala zkoušky z literatury mateřského jazyka, latinského jazyka a literatury, řeckého jazyka a literatury, společné zkoušky z dějepisu a zeměpisu, přírodovědy a fyziky, matematiky a případně z gramatiky a literatury druhého živého jazyka. Maturita byla původně určena jen pro gymnázia, sloužila však zároveň i jako přijímací řízení na vysoké školy. Až postupem času s vývojem dalších druhů středních škol byla zaváděna i v těchto školách. Na všech reálkách byla maturitní zkouška zavedena od roku 1872, naopak na obchodních akademiích byla například zavedena až vládním nařízením ze dne 26. 8. 1919, a to jako zkouška fakultativní pouze pro studenty, kteří pak chtěli dále pokračovat ve vzdělávání na vysoké škole obchodní. Na průmyslových školách bylo možné složit maturitní zkoušky od roku 1887, avšak pouze na těch, které byly označeny jako „vyšší průmyslové školy“ (Morkes, s. 38-43).

Podoba maturitní zkoušky prochází v posledním desetiletí velmi bouřlivými diskusemi i vývojem, dá se říci, že její podoba se vždy po vyhodnocení výsledků mírně upravuje téměř každý rok, kdy jednou z posledních změn bylo například v prodloužení času na vykonání didaktického testu. V minulosti rostl počet žáků, kteří u tzv. zkoušky z dospělosti neuspěli, v posledních několika letech se proto objevuje jakási snaha o standardizaci nejen maturitních, ale i přijímacích zkoušek, a to v podobě státní části maturity a jednotného zadání přijímacích zkoušek pro přijetí ke studiu na středních školách.

Po roce 1989 nastaly v úpravě školství a vzdělávacího systému velké změny, a to jednak ukončením monopolu státu na vzdělávání, jednak také rozvojem soukromého školství. Došlo ke změnám nejen v systému financování a řízení škol, změně obsahu výuky již oprostěné od politických vlivů, ale také vzniku soukromých škol financovaných ze soukromých zdrojů či církevních škol. V současné době je cílem středního vzdělávání rozvíjet vědomosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty získané základním vzděláním, které jsou důležité pro rozvoj jedince. Mělo by poskytovat obsahově širší všeobecné vzdělání nebo odborné vzdělání spojené se všeobecným vzděláním a vytvářet předpoklady nejen pro osobní, ale i občanský život, schopnost samostatně získávat informace a celoživotně se učit, připravit studenty na pokračování v navazujícím vzdělání nebo pro výkon povolání či pracovní činnost. Na tomto úkolu střední školství spolupracuje se zaměstnavateli, a to zejména při projednávání školních vzdělávacích programů, tvorbě koncepčních záměrů rozvoje školy či formou umožnění praktického vyučování na pracovištích u fyzických osob nebo právnických osob, které mají oprávnění k činnosti, která souvisí s příslušným oborem vzdělání nebo například

účastí odborníka z praxe v rámci teoretické odborné přípravy ve škole. Pokud student úspěšně ukončí vzdělávání, získává střední vzdělání, střední vzdělání s výučním listem nebo střední vzdělání s maturitou (zákon č. 562/2004 Sb., 2020).

3 Definice základních pojmů

Před samotnou analýzou problematiky středního školství obou států je důležité objasnit základní pojmy užívané v diplomové práci. Tedy objasnit, co představuje pojem veřejná správa, jakým způsobem je veřejná správa organizována, kým a jak je vykonávána, co je předmětem státní správy a samosprávy ve školství.

3.1 Veřejná správa

Veřejnou správu lze definovat jako správu veřejných záležitostí ve veřejném zájmu, která je vázána právem, což znamená, že při výkonu své činnosti mohou orgány veřejné správy používat pouze takových prostředků a forem regulace, které určuje zákon (Mates a Matula, 1999, s. 41). Veřejnou správu je možné také označit jako veřejně prospěšnou činnost sledující naplnění určitého veřejného zájmu, tedy zájmu, který přesahuje zájem jednotlivce. Neexistuje jeden veřejný zájem, pojem je definován neurčitě, všechny správní orgány však musí vždy jednat a rozhodovat v souladu se správním řádem (Břeň, 2017, s. 34).

Pod pojmem veřejná správa můžeme rozumět buď určitý druh činnosti, nebo samotnou instituci, která ji vykonává. Na veřejnou správu můžeme nahlížet ze dvou hledisek, a to z hlediska materiálního pojetí nebo z hlediska formálního pojetí. V materiálním pojetí můžeme veřejnou správu chápat jako určitý druh činnosti ve smyslu spravování nebo také jako činnost státních nebo jiných veřejných institucí, která svým obsahem není ani činností zákonodárnou, ani činností soudní. V tomto pojetí je lze definovat jako činnosti, při jejichž výkonu jsou správní úřady (orgány) vázány ve své činnosti právními předpisy a rozhodnutími vyšších úřadů (orgánů) anebo také jako souhrn činností, které nelze kvalifikovat jako zákonodárství nebo soudnictví. Ve formálním pojetí správy potom veřejnou správou rozumíme instituce a jejich orgány, které mají působnost a pravomoc řešit veřejné úkoly, pokud tyto nejsou přikázány parlamentu nebo soudům. V tomto pojetí není tedy kladen důraz na samotnou činnost, ale na jednotlivé organizace, kterým je svěřena působnost řešit určité veřejné úkoly, vyjma těch, které jsou svěřeny parlamentu nebo soudům (Hendrych, s. 2-3).

Na veřejnou správu můžeme také pohlížet jako na státní správu uskutečňovanou státem, která se odvozuje od samotné podstaty, postavení a poslání státu, a dále jako na samosprávu, která

je uskutečňována jinými veřejnoprávními subjekty než státem, a to subjekty korporativního charakteru, které jsou označovány jako veřejnoprávní korporace (Průcha, 2012, s. 60, 65).

Veřejnou správu je možné dělit na:

- a) státní správu, a to přímou, vykonávanou orgány státu nebo správními úřady jako organizačními složkami bez právní subjektivity nebo ostatními součástmi, a nepřímou, vykonávanou na základě zákonné delegace jinými subjekty veřejné správy než je stát, např. kraji, obcemi, autorizovanými zkušebními,
- b) samosprávu realizovanou veřejnoprávními subjekty nestátního charakteru.

Veřejnoprávní korporace pak představují subjekty státní správy, na něž byl zákonem nebo na základě zákona přenesen výkon státní správy. Podle obsahu výkonu činnosti, organizační struktury a postavení subjektů ke korporaci se veřejnoprávní korporace dělí na územní, kdy pro členství a činnost je určující vymezené území (obce, kraje), dále zájmové, jejichž zřizování souvisí s výkonem nějakého povolání (Notářská komora, Česká advokátní komora ap.) a věcné, jejichž členství je založeno na věcném reálném základě, související s vlastnictvím k určité věci (zájmová sdružení obcí) (Horzinková a Novotný, 2010, s. 14 - 16).

Veřejnou správu na úseku školství můžeme obecně vymezit jako spravování určitých věcně ucelených či specializovaných úseků činnosti státu, kdy tato činnost státu je uskutečňována ve veřejném zájmu a její fungování je regulováno celou řadou právních předpisů různé právní síly. Věcná působnost veřejné správy na úseku školství pak zahrnuje všechny typy a formy vzdělávacích aktivit, které jsou garantovány státem a zajišťovány jednak státem, jednak i subjekty soukromého charakteru (Sládeček a spol., 2014, s. 158).

3.2 Organizace veřejné správy

Prvotním úkolem je vymezit základní pojmy, které jsou stěžejní pro další kapitoly. Tedy objasnit, co je to veřejná správa, jak je organizována, kdo a jakým způsobem ji vykonává, co je předmětem státní správy a samosprávy ve školství.

Veřejnou státní správu členíme podle jejího vykonavatele, a to na přímé a nepřímé vykonavatele státní správy. Přímými vykonavateli státní správy jsou ministerstva, správní úřady s celostátní působností, veřejné sbory a správní úřady mimo soustavu státní správy.

V čele ministerstva jako ústředního správního úřadu s dílčí věcnou působností stojí ministr, působnost ministerstva je stanovena zákonem č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Jiné správní úřady, které mají celostátní působnost, se dělí na přímo řízené vládou (označované někdy pro odlišení od ministerstev jako jiné ústřední správní úřady) a řízené některým z ministerstev. Tyto úřady vede vedoucí, který není členem vlády, jedná se například o Český statistický úřad, Český báňský úřad, Úřad pro ochranu hospodářské soutěže a Státní úřad pro jadernou bezpečnost. Veřejné sbory uskutečňují výkon státní správy především ve věcech správního dozoru, např. Policie České republiky nebo Správa požární ochrany. Správní úřady mimo soustavu státní správy nejsou řízeny vládou a jsou nezávislé, např. Úřad pro ochranu osobních údajů nebo Rada České republiky pro rozhlasové a televizní vysílání. Nepříмыми vykonavateli státní správy jsou orgány jiných právních subjektů, na které byl zákonem nebo rozhodnutím na základě zákona přenesen výkon státní správy. Tzv. přenesenou působnost vykonávají obecní úřady obcí rozdělených do tří úrovní (obce, jejichž orgány vykonávají státní správu v základním rozsahu, v širší působnosti a obce s rozšířenou působností), krajské úřady nebo jiné orgány kraje v rozsahu určeném zákonem a regiony soudržnosti, což jsou zvláštní orgány zřízené ke koordinaci zejména využívání strukturálních fondů Evropských společenství a plánování (Hendrych, 2014, s. 138-142).

Ustanovení § 7 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, stanovilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ústředním orgánem státní správy pro předškolní zařízení, školská zařízení, základní školy, střední školy a vysoké školy, pro vědní politiku, výzkum a vývoj, včetně mezinárodní spolupráce v této oblasti, a pro vědecké hodnosti, pro státní péči o děti, mládež, tělesnou výchovu, sport, turistiku a sportovní reprezentaci státu, ministerstvu je pak podřízena i Česká školní inspekce.

3.3 Státní správa a samospráva ve školství

Zilvar (1999) charakterizuje státní správu ve školství jako: „*řídící a realizační činnost orgánů zabezpečujících ingerenci státu ve smyslu jeho školské politiky na ochranu práv občanů a na rozvoj v oblasti výchovy a vzdělávání. Státní správa ve školství představuje a hájí celospolečenské veřejné zájmy, vyjádřené v ústavě a zákonech. V jejích intencích pak přijímá rozhodnutí a vykonává dohled.*“ Naproti tomu k samosprávě ve školství uvádí, že tato: „*ve své*

podstatě zahrnuje veřejnou činnost občanů a jejich volených zástupců, která směřuje nejen k ochraně, ale mnohdy i k prosazování zájmů jednotlivých skupin občanů bydlících v určité lokalitě ve vztahu k výchově a vzdělávání. Vztah státní správy a samosprávy v oblasti školství je vztahem správního úřadu a zastupitelského orgánu. Jinými slovy: jde o setkávání profesní linie s linií orgánu zastupujícího občany, kde se střetávají a řeší určité požadavky, názory, potřeby a někdy i postoje s cílem dosáhnout vzájemně přijatelný konsenzus." (<http://handle.net/10195/32359>, s. 428).

4 Vzdělávací systém České republiky

Tato kapitola se věnuje vzdělávacímu systému České republiky, a to jednak odvození práva na vzdělání, vývoji školského zákona, školské právníkové osobě a školskému rejstříku, státní správě a samosprávě středních škol, přijímacímu řízení a ukončení studia.

4.1 Vývoj školského zákona

Právo na vzdělání v České republice zaručuje Listina základních práv a svobod, která ve svém **článku 25** zaručuje národnostním a etnickým menšinám právo na vzdělávání v jejich jazyce, **článek 33** pak zaručuje každému právo na vzdělání, občanům (tj. osobám, které mají české státní občanství) pak právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle možností společnosti i na vysokých školách, dále pak umožňuje za podmínek stanovených zákonem i vznik jiných škol než státních a v nich možnost poskytovat vzdělání za úplatu. Český jazyk na rozdíl od slovenského není zákonem jako státní jazyk upraven.

Původní zákon **č. 29/1984 Sb.**, o soustavě základních a středních škol, školský zákon, byl účinný od 1. 9. 1984 a do svého zrušení ke dni 1. 1. 2005 byl postupně několikrát měněn a doplňován.

Zákon **č. 171/1990 Sb.**, kterým se mění a doplňuje zákon **č. 29/1984 Sb.**, o soustavě základních a středních škol (školský zákon), přinesl především právní subjektivitu základních škol, učilišť a středních škol, které v právních vztazích již vystupují svým jménem a mají odpovědnost vyplývající z těchto vztahů. Ve věcech výchovy a vzdělávání pak přinesl přímé řízení ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky v České republice a ministerstvem školství, mládeže a tělesné výchovy Slovenské republiky ve Slovenské republice. Neslyšicím a nevidomým novela zákona zajistila vzdělání v jejich jazyce s použitím znakové řeči nebo Braillova písma, umožnila také vznik soukromých a církevních škol a v nich vzdělávání za úplatu, umožnila náboženskou výchovu ve školách a na základních školách zavedla 9. ročník. Přinesla rovněž úpravu základních uměleckých škol jako škol poskytujících vzdělání v jednotlivých uměleckých oborech a přípravu pro studium učebních a studijních oborů ve středních školách uměleckého zaměření a v konzervatoři a odbornou přípravu ke studiu na vysokých školách s uměleckým zaměřením. V oblasti

středních škol se obnovila tradice víceletých gymnázií. Doba studia byla pro gymnázia nově stanovena na nejméně čtyři a nejvýše osm ročníků s tím, že první až čtvrtý ročník osmiletého gymnázia mohl být zřízen i při základní škole a na osmiletá gymnázia mohli být přijímáni žáci po ukončení 5. ročníku základní školy. Novela prodloužila dobu studia na konzervatoři na zpravidla šest ročníků, v oboru tanec osm ročníků a ukončení absolutoriem. Objevila se střediska praktického vyučování pro žáky, kterým jejich střední odborné učiliště zajišťuje pouze teoretické vyučování. Změnilo se označení škol pro mládež vyžadující zvláštní péči na speciální základní školy, resp. speciální střední školy. V oblasti vyučování byl velkou změnou zákaz činnosti politických stran a hnutí ve školách. Základním a středním školám bylo umožněno organizovat kurzy základního vzdělání pro občany, kteří jej nezískali.

Zákon č. 522/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon **č. 29/1984 Sb.**, o soustavě základních a středních škol (školský zákon), vyhradil zřizování a zrušování středních odborných škol a středisek praktického vyučování pouze ústřednímu orgánu státní správy, zemědělskému nebo jinému družstvu. Předchozí právní úprava to umožňovala i národním výborům nebo státním podnikům a organizacím z podnětu ústředního orgánu nebo národního výboru a jednotným zemědělským družstvům z podnětu orgánu hospodářského řízení nebo státní akciové společnosti. Dále zákon uložil státním podnikům a státním organizacím, jejichž vnitřní jednotkou bylo střední odborné učiliště, převést do 30. 6. 1991 právo hospodaření s majetkem sloužícím ke dni 30. 6. 1990 převážně pro přípravu mládeže na povolání a odborné činnosti, na příslušný orgán státní správy, který zřídil střední odborné učiliště, případně převedl se souhlasem ministerstva školství právo hospodaření k tomuto majetku na jiný ústřední orgán státní správy, který následně zřídí učiliště ve své působnosti. Novela přinesla střediskům odborného výcviku možnost být právnickou osobou.

Zákon č. 190/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon **č. 29/1984 Sb.**, o soustavě základních a středních škol (školský zákon), byl první novelizací školského zákona po zániku společného státu. Zákon zúžil dříve bezplatnou výchovu a vzdělávání pro každého tak, že tato je nadále bezplatná pouze pro občany České republiky, a to ve školách, které jsou součástí soustavy základních a středních škol.

Zákon č. 331/1993 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 1994 a o změně a doplnění některých zákonů, novelizoval mimo jiné zákony i školský zákon v tom směru, že odstranil rozpor mezi školským zákonem a zákonem o rozpočtových pravidlech, ke kterému došlo přechodem středních odborných učilišť a středisek praktického vyučování ze státních podniků

do nové formy příspěvkových organizací. Umožnil nově také financování středních odborných učilišť a středisek praktického vyučování Středním odborným učilištím a Střediskům praktického vyučování i z dalších finančních zdrojů než jen zdrojů z Ministerstva školství, a to zejména ze zdrojů orgánů územní samosprávy, zájmových sdružení fyzických nebo právnických osob nebo sponzorů.

Novela **č. 138/1995 Sb.** zavedla šestiletá gymnázia, kdy do prvního ročníku mohou být přijímáni žáci, kteří úspěšně ukončili sedmý ročník základní školy. Přinesla rovněž soubornou úpravu vyšších odborných škol. Jejich účelem měla být příprava pro kvalifikovaný výkon náročných odborných činností nebo prohloubení dosaženého vzdělání pro výkon konkrétních náročných činností pro uchazeče s úplným středním nebo úplným středním odborným vzděláním. Vzdělávání na vyšších odborných školách zahrnuje všeobecné, specificky odborné vzdělání, náročnou praktickou přípravu a ukončuje se absolutoriem. V denní formě trvá dva až tři roky, pokud je součástí denního studia i praktická příprava konaná formou odborné praxe trvající déle než tři měsíce, pak může trvat nejvíce tři a půl roku, v dálkové formě tři až čtyři roky. Absolutoriem se rozumí odborná zkouška před zkušební komisí, která se skládá z teoretické zkoušky z odborných předmětů, zkoušky z cizího jazyka, absolventské práce a její obhajoby, v případě konzervatoře i z absolventského výkonu, popřípadě zkoušky z umělecko-pedagogické přípravy. Zkušební komisi jmenuje ministerstvo, předsedou je pedagogický pracovník z jiné vyšší odborné školy, popřípadě vysoké školy, který má odpovídající odbornou a pedagogickou způsobilost, stálí členové (předseda, místopředseda a třídní učitel) a další členové jmenovaní na základě návrhu ředitele školy (učitel příslušného předmětu, vedoucí absolventské práce nebo vedoucí absolventského výkonu, oponent a přísedící). Novela rovněž zavedla tzv. jednoleté až tříleté praktické školy, které připravují žáky pro výkon jednoduchých činností. Tříleté praktické školy byly určeny pro žáky, kteří úspěšně ukončili zvláštní školu, nebo ukončili povinnou školní docházku v nižším než devátém ročníku, popř., v odůvodněných případech, když neúspěšně ukončili devátý ročník základní školy. Jednoleté a dvouleté praktické školy byly určeny pro žáky, kteří splnili povinnou školní docházku na zvláštní nebo pomocné škole. Tříletá příprava v praktické škole je ukončena úspěšným vykonáním závěrečné zkoušky, v jednoleté a dvouleté přípravě je ukončena vydáním závěrečného vysvědčení.

Snaha o úpravu školství poté vyústila v přijetí nového školského zákona, a to zákona **č. 561/2004 Sb.**, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, který je po několika novelizacích, platný dosud. Jeho hlavním přínosem bylo zákonné

zakotvení tzv. kurikulární reformy, tj. reformy vzdělávacích programů, podle kterých se uskutečňuje vzdělávání upravené školským zákonem. Reforma umožnila státu závazným způsobem stanovit rámec, ve kterém se vzdělávání ve všech školách, které patří do vzdělávací soustavy, musí pohybovat, stanovit cíle vzdělávání, zvýšit samostatnost a nezávislost škol v přizpůsobení obsahu vzdělávání, jeho organizaci a časové uspořádání jejich potřebám a možnostem. Nový školský zákon vymezil čtyři druhy vzdělávacích programů - národní program vzdělávání, rámcové vzdělávací programy, školní vzdělávací programy a vzdělávací programy pro vyšší odborné vzdělávání. Národní program vzdělávání zpracovává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, projednává jej s odborníky z vědy a praxe, příslušnými ústředními odborovými orgány a organizacemi zaměstnavatelů s celostátní působností a s kraji, následně jej schvaluje vláda, Poslanecká sněmovna i Senát.

V rámcovém vzdělávacím programu stát stanoví povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání, ve kterých se musí příslušné vzdělávání ve školách, které patří do vzdělávací soustavy, pohybovat. Rámcový vzdělávací program musí být vydán vždy pro každý obor vzdělání v základním a středním vzdělávání, jedná se zejména o stanovení cílů vzdělávání, jeho forem, délky a povinného obsahu, organizační uspořádání, podmínky průběhu a způsoby ukončování vzdělávání, podmínky pro vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, nezbytné materiální, personální a organizační podmínky a podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví. Jsou závazné pro tvorbu školních vzdělávacích programů. Česká školní inspekce pak posuzuje a hodnotí, zda jsou školní vzdělávací programy v souladu s příslušným rámcovým vzdělávacím programem.

Zákon změnil strukturu vzdělání a názvy stupně vzdělávání, jakých lze ve střední škole dosáhnout. V první řadě je to střední vzdělání, kdy se jedná o nový stupeň vzdělání v délce jednoho roku nebo dvou let denní formou (dříve se jednalo o střední odborné vzdělání bez výučního listu), toto se ukončuje závěrečnou zkouškou a dokladem o získání tohoto stupně vzdělání je vysvědčení o závěrečné zkoušce. Dále je to střední odborné vzdělání s výučním listem s délkou studia dvou nebo tří let denní formou nebo vzdělávacího programu zkráceného studia určeno zejména pro uchazeče, kteří již získali stupeň středního vzdělání s maturitní zkouškou, a dokladem o absolvování studia je po vykonání závěrečné zkoušky výuční list. Třetí formou je střední vzdělání s maturitní zkouškou (dříve úplné střední a úplné střední odborné vzdělání). Toto lze získat úspěšným ukončením šestiletého nebo osmiletého gymnázia, ukončením vzdělávacího programu v délce čtyřleté formy vzdělávání, konzervatoře, nástavbového studia v délce dvou let pro ty, kteří již získali stupeň středního

vzdělání s výučním listem v příbuzném oboru vzdělání a absolvováním vzdělávacího programu zkráceného studia pro získání středního vzdělání s maturitní zkouškou určeného pro uchazeče, kteří již získali stupeň středního vzdělání s maturitní zkouškou v jiném oboru vzdělání. Délky studia jsou uváděné u důvodu vymezení standardní délky v denní formě, což nevyklučuje možnost realizovat vzdělání v jiných formách.

Novinkou je také zavedení zkráceného studia pro získání středního vzdělání s výučním listem, které má absolventům studijních oborů umožnit rozšíření jejich kvalifikace a tím i jejich uplatnění na trhu práce. Nově je možné, aby například uchazeč se středním vzděláním s maturitní zkouškou či vysokoškolským vzděláním získal v tomto zkráceném studiu výuční list. Studium probíhá v denní formě po dobu jednoho až jednoho a půl roku, které obsahuje odborný výcvik a předměty rozhodující pro odborné zaměření studenta stanovené v rámcovém vzdělávacím programu. Ověření potřebného vzdělání pro tuto formu studia bude probíhat v souladu s ustanovením § 70 školského zákona o uznávání předchozího vzdělání. Pokud má škola konkrétní obor vzdělání ve standardní délce zapsaný ve školském rejstříku, pak toto zkrácené studium nepotřebuje samostatný zápis ve školském rejstříku.

Obdobně bylo zavedeno i zkrácené studium k získání středního vzdělání s maturitní zkouškou pro uchazeče, kteří již absolvovali studium ukončené maturitní zkouškou. Ti tak mají nově možnost prohloubit si svou kvalifikaci získáním další odborné maturitní zkoušky v jiném oboru vzdělání. Studium probíhá po dobu jednoho až dvou let v denní formě, může však probíhat i v jiných formách.

Specifickým typem střední školy je pak konzervatoř. Jejím úspěšným ukončením je možné získat stupeň středního vzdělání s maturitní zkouškou v konzervatoři (po ukončených čtyřech letech vzdělávání v denní formě v šestiletém vzdělávacím programu v konzervatoři nebo osmi letech v případě osmiletého vzdělávacího programu v konzervatoři) nebo stupeň vyššího odborného vzdělávání v konzervatoři ukončením celého šestiletého nebo osmiletého vzdělávacího programu v konzervatoři.

Nový školský zákon, resp. jeho novelizace zákonem č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů, vložil do školského zákona také nový způsob získání stupně vzdělání v oblasti středního vzdělání i bez předchozího vzdělávání na střední škole. Je určen pro osoby, které již získaly alespoň stupeň základního vzdělání a které již získaly všechny dílčí kvalifikace potvrzující získání všech odborných

způsobilostí stanovených podle Národní soustavy kvalifikací k řádnému výkonu všech pracovních činností vykonávaných v rámci určitého povolání, tj. ty dílčí kvalifikace, z nichž se skládá daná úplná kvalifikace v souladu s Národní soustavou kvalifikací. Tyto dílčí kvalifikace nahrazují vykonání zkoušek ze všech předmětů stanovených rámcovým a školním vzdělávacím programem příslušného oboru vzdělání. Tyto osoby pak mohou i bez předchozího vzdělávání na střední škole a bez úspěšného vykonání těchto stanovených zkoušek získat úplnou kvalifikaci, tj. způsobilost vykonávat všechny potřebné činnosti v daném povolání, a to úspěšným vykonáním závěrečné zkoušky, maturitní zkoušky nebo absolutoria v konzervatoři v odpovídajícím oboru vzdělání za stejných podmínek, jako v případě obvyklého ukončování vzdělávání. Zkoušku může vykonat na základě žádosti podané řediteli školy s odpovídajícím oborem vzdělání zapsaným ve školském rejstříku. Toto platí i pro osoby, které nejsou žákem příslušné školy, nová úprava se však nevztahuje na obory vzdělání, ve kterých se získává způsobilost k výkonu zdravotnického povolání podle zákona č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o nelékařských zdravotnických povoláních), ve znění pozdějších předpisů.

4.2 Školská právnická osoba a školský rejstřík

S novým školským zákonem se objevuje kromě příspěvkové organizace i nová právní forma školy, a to školská právnická osoba, jejímž zřizovatelem může být kraj, obec, svazek obcí (v tom případě je jejím orgánem ředitel), nebo jiná právnická nebo fyzická osoba (orgánem jsou pak ředitel a rada). Tato právní forma umožňuje zřizovateli převést určitý majetek zřizovatele přímo na školu, například budovu školy, vybavení. Škola, pokud k tomu má oprávnění, může třeba bez souhlasu zřizovatele, může třeba získávat dary a nemusí se z nich zodpovídat svému zřizovateli. Školská právnická osoba může vedle své hlavní činnosti (výchova a vzdělávání) vykonávat také doplňkovou činnost.

V dřívější úpravě podle § 13a) odst. 1 zák. č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, vedlo ministerstvo školství sít' všech zřizovatelů na základě údajů, které mu poskytovaly ústřední orgány státní správy a orgány kraje v přenesené působnosti vždy do 31. prosince každého roku a ministerstvo tento seznam každoročně zveřejňovalo. S novým školským zákonem byl zaveden nový pojem a institut, a to školský rejstřík, který stávající

úpravu nahradil. Jeho účel je obdobný jako v případě obchodního rejstříku, jedná se tedy o veřejný rejstřík, do kterého se zapisují zákonem stanovené podstatné údaje o subjektech, které jsou do školského rejstříku zapsány, každý má právo do něj bezplatně nahlížet a pořizovat si z něj výpisy, případně požádat o úřední výpis údajů ze školského rejstříku po uhrazení příslušného správního poplatku podle položky č. 3 písm. a) přílohy k zákonu č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů. Je přístupný i v elektronické podobě na webových stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, kde má však pouze informativní charakter. Školský rejstřík je rozdělen na dvě části, a to na rejstřík škol a školských zařízení, který nahradil dřívější síť škol, předškolních zařízení a školských zařízení a na rejstřík školských právnických osob.

Zák. č. 343/2007 Sb., kterým se mění zákon **č. 561/2004 Sb.**, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, upravil podmínky, za kterých bude poskytováno mimo jiné i střední vzdělávání včetně vyššího odborného vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři pro osoby, které nejsou občany České republiky. Tato úprava se týká i školního stravování a zájmového vzdělávání poskytovaného ve školském zařízení pro zájmové vzdělávání v pravidelné denní docházce. Střední a vyšší odborné vzdělávání ve veřejných školách je poskytováno cizincům oprávněně pobývajícím na území republiky, tj. včetně osob, s již uděleným azylem či osob v azylovém řízení, za stejných podmínek jako občanům České republiky, tj. bezplatně a v českém jazyce, popřípadě v jiném vyučovacím jazyce konkrétní školy, nikoli v jejich mateřském jazyce. Cizinci musí oprávněnost svého pobytu na území republiky prokázat. Pokud se jedná o cizince se státní příslušností jiné členské země Evropské unie, ti mají přístup ke střednímu vzdělání také za stejných podmínek jako občané České republiky a oprávněnost svého pobytu na našem území nemusí nijak prokazovat. Cizincům s předchozím vzděláním v zahraniční škole je možné na jejich žádost prominout přijímací zkoušku z českého jazyka v případě, že je tato součástí přijímací zkoušky ke studiu na středních nebo vyšších odborných školách, jeho schopnost vzdělávat se v českém jazyce se ověřuje rozhovorem.

4.3 Právní úprava státní správy a samosprávy středních škol

Státní správu středních škol upravoval zákon **č. 564/1990 Sb.**, o státní správě a samosprávě škol. Jeho cílem bylo změnit do té doby centralizovaný systém řízení a správy školství

prostřednictvím nově vzniklých školských úřadů jako mezičlánek mezi ministerstvem a školami. V § 1 byly vymezeny orgány, které vykonávají státní správu a samosprávu škol tak, že státní správu vykonávají ředitel školy a školského zařízení, školské úřady, Česká školní inspekce, ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR a jiné ústřední orgány státní správy, pokud tak stanoví zvláštní zákon (např. ministerstvo zdravotnictví, ministerstvo vnitra). Ředitel rozhoduje zejména o přijetí ke studiu, přestupu na jinou školu, přerušení studia, o přiznání a odnětí stipendia a hmotného zabezpečení žákům o podmíněném vyloučení ze studia a o vyloučení ze studia, může povolit změnu studijního nebo učebního oboru a opakování ročníku po splnění povinné školní docházky. Právo zřizovat a zrušovat střední školy, odborná učiliště, konzervatoře, speciální střední školy a jejich školská zařízení zákon přiznal ministerstvu, které pověřil řízením výkonu státní správy ve školství a vytvářením podmínky pro realizaci cílů výchovy a vzdělávání. Byla také zřízena Česká školní inspekce jako orgán státní správy ve formě rozpočtové organizace přímo řízené ministerstvem, v jejímž čele stojí ústřední školní inspektor.

Samosprávu pak zákon **č. 564/1990 Sb.** upravoval tak, že ji vykonávají školské rady v počtu 40 až 70 osob, její členové jsou voleni nepřímou volbou tajným hlasováním, jednu třetinu tvoří zástupci zřizovatele, jednu třetinu zástupci pedagogických pracovníků a jednu třetinu zástupci rodičů žáků a studentů v příslušném obvodu. Úkolem školské rady je zejména projednávat se školským úřadem stav a koncepci rozvoje škol, personální a sociální podmínky pracovníků, výsledky výchovy a vzdělávání. Má právo se vyjádřit ke jmenování či odvolání ředitele školy, ředitelů školských úřadů, hospodaření školského úřadu s rozpočtovými prostředky a schvaluje výsledky hospodaření, může navrhnout ministerstvu odvolání ředitele školského úřadu, pokud jeho činnost vykazuje vážné nedostatky v práci. Školská rada se schází nejméně dvakrát ročně, svolává ji ředitel školského úřadu.

Novela zákona **č. 139/1995 Sb.** upravila označení školské rady na okresní školskou radu, snížila počet členů od 15 do 30 členů při zachování třetinového podílu pedagogických pracovníků škol, rodičů a členů zastupitelstev nebo jimi zvolených zástupců a upravila dobu jmenování na tři roky. Rozšířila také samosprávu škol možností zřídit radu školy a umožnit tak zákonným zástupcům nezletilých žáků, zletilým žákům, pracovníkům školy a občanům obce podílet se na správě školy. Radu školy zřizuje zřizovatel školy v případě školy s více než 300 žáky na žádost nejméně jedné desetiny zletilých žáků a zákonných zástupců nezletilých žáků školy, v případě menších škol stačí žádost jedné pětiny, rovněž v případě žádosti alespoň poloviny pracovníků školy nebo rozhodnutím zřizovatele školy. Počet členů rady školy je

stanoven na šest až patnáct členů na dobu dvou let, třetinu rady jmenuje zřizovatel, třetina je volena pedagogickými pracovníky z pracovníků školy a třetinu volí zletilí žáci a zákonní zástupci nezletilých žáků s tím, že nejméně jeden člen je volen zletilými žáky a nejméně jedna šestina členů zákonnými zástupci nezletilých žáků. V případě vyšší odborné školy s výjimkou konzervatoře volí zbývající třetinu sami žáci ze svých řad. Členem rady školy nemůže být ředitel školy. Rada školy schvaluje výroční zprávu školy, návrh rozpočtu školy, zprávu o hospodaření školy, vyjadřuje se k připravovaným studijním a učebním plánům, záměrům rozvoje školy, ke jmenování a odvolání ředitele, v odůvodněných případech může podat návrh na odvolání ředitele školy. Může rovněž požádat Českou školní inspekci, školský úřad, případně Ministerstvo zdravotnictví v případě střední a vyšší zdravotnické školy o kontrolu hospodaření, případně i Ministerstvo hospodářství o provedení inspekce a kontroly hospodaření pokud jde o odborný výcvik. Plní tak zároveň i funkci veřejné kontroly, protože má i přístup k povinné dokumentaci školy. Do její pravomoci patří i schválení výroční zprávy o činnosti školy, návrhu rozpočtu a zprávy o hospodaření školy nebo výměru studijního nebo učebního oboru. V případě, že rada školy není zřízena, projednává výroční zprávu o činnosti, návrh rozpočtu školy a zprávu o hospodaření školy ředitel na poradě pracovníků školy a poté ji předloží školskému úřadu a svému zřizovateli.

Novela **č. 132/2000 Sb.** v souvislosti s přijetím zákonů č. 129/2000 Sb., o krajích a zákona č. 147/2000 Sb., o okresních úřadech, rozšířila okruh vykonavatelů státní správy o okresní úřady (v pozdější úpravě zák. č. 284/2002 Sb. pak také o obecní úřady obcí s rozšířenou působností a krajské úřady) a vykonavatele samosprávy o kraje.

Zákon **č. 564/1990 Sb.** o státní správě a samosprávě škol byl zrušen ke dni 1. 1. 2005 a problematika státní správy a samosprávy škol byla včleněna do nového školského zákona **č. 561/2004 Sb.** Úlohu ústředního správního úřadu pro oblast školství plní nadále ministerstvo, zejména vydáváním právních předpisů a interních předpisů vůči orgánům územních samosprávných celků (v případě středních škol nově zřízeným krajům), na které přešly v průběhu roku 2001 zřizovatelské kompetence k většině středních a vyšších odborných škol. Ministerstvo zřizuje školy a školská zařízení pouze v omezené míře, a to například školy, které mají nadregionální působnost jako dětské domovy a výchovné ústavy a školy při těchto zařízeních, nebo školy s výlučným charakterem, jako např. školy s vyučovacím jazykem národnostní menšiny, pokud je nezřídí kraj nebo obec.

S novou právní úpravou byla v oblasti samosprávy škol zavedena povinnost všech škol zříditi

školské rady do jednoho roku od účinnosti zákona. Účelem této změny bylo posílení odpovědnosti vzdělávaných a posílení vlivu veřejnosti. Zjednodušila se její právní úprava, počet členů školské rady a pravidla jejich volby stanoví zřizovatel. Většina kompetencí školské rady zůstala zachována, nově přibyla pravomoc schvalovat školní řád a způsob hodnocení žáků, vyjadřovat se k návrhům školních vzdělávacích programů, jejich uskutečňování a možnost podílet se na zpracování koncepčních záměrů rozvoje školy.

4.4 Přijímací řízení

Předně je třeba odlišit přijímací řízení od přijímací zkoušky. Podle Hýblové (2010) představuje přijímací řízení proces začínající podáním přihlášky uchazečem a končící vydáním rozhodnutí o přijetí, případně nepřijetí uchazeče ke studiu, kdežto přijímací zkouška a případně talentová zkouška představuje pouze jednu ze součástí samotného přijímacího řízení. Současná úprava přijímacího řízení se neliší od stavu, který byl nastaven zákonem č. 19/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, vztahuje se však již i na soukromé a církevní školy. K podmínkám přijetí na střední školu patří dle § 59 školského zákona jednak splnění povinné školní docházky, jednak je zapotřebí, aby uchazeč v přijímacím řízení splnil podmínky pro přijetí prokázáním vhodných schopností, vědomostí, zájmů a zdravotní způsobilosti, která je požadována pro jím zvolený obor vzdělání. Žáci s mimořádným nadáním mohou dosáhnout základního vzdělání i před splněním povinné školní docházky. Předpokladem pro přijetí na víceletá gymnázia je kromě splnění podmínek přijímacího řízení v případě osmiletého vzdělávacího programu také úspěšné ukončení pátého ročníku základní školy, v případě šestiletého vzdělávacího programu pak úspěšné ukončení sedmého ročníku základní školy, a to v tom školním roce, ve kterém se ke studiu hlásí. O přijetí uchazeče ke vzdělávání rozhoduje ředitel školy.

Ředitel školy musí dle ustanovení § 60 školského zákona vyhlásit nejméně jedno kolo přijímacího řízení. Zároveň stanoví v souladu s ustanovením § 60b školského zákona jednotná kritéria přijímání uchazečů do oboru vzdělání a formy vzdělání, jakým způsobem bude hodnoceno splnění těchto kritérií a předpokládaný počet přijímaných uchazečů. Pokud se uchazeč uchází o přijetí v oboru vzdělání s maturitní zkouškou, jeho údaje z přihlášky škola předává Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání. Uchazeč pak musí vykonat jednotnou přijímací zkoušku písemnou formou z českého jazyka a literatury a z matematiky, kterou

připravuje právě Centrum pro zjištění výsledků vzdělávání, a to jak samotné zadání testů jednotné zkoušky, tak jejich distribuci, zpracování a hodnocení výsledků. Pro tuto zkoušku stanoví ředitel školy dva termíny, uchazeč ji má možnost vykonat dvakrát a může ji absolvovat ve stejné škole nebo i v různých školách. Škola může stanovit pro přijímací řízení kromě jednotné přijímací zkoušky zároveň i vlastní školní přijímací zkoušku, jejichž obsah a formu stanovuje ředitel školy.

V případě cizinců, kteří na svou žádost nemusí vykonat jednotnou zkoušku ze vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura, ověřuje znalost českého jazyka, která je nezbytná pro vzdělávání v daném oboru, škola rozhovorem. Ředitel školy pak stanoví v rámci kritérií daných ustanovením § 60 odst. 2 písm. a) školského zákona způsob hodnocení jednotné zkoušky cizinců.

Uchazeč si může podat dvě přihlášky na střední školy včetně vyššího stupně gymnázia, v případě nižšího stupně víceletého gymnázia může podat pouze jednu přihlášku.

U některých oborů vzdělání středních škol je třeba rovněž ověřit míru talentu pro zvolené studium, což obnáší vykonat tzv. talentovou zkoušku. Jedná se zejména o sportovní obory a obory vzdělání uměleckých škol uvedené v příloze č. 1 nařízení vlády č. 689/2004 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělání, ve znění pozdějších předpisů. Tato talentová zkouška se koná před termínem přijímací zkoušky a její úspěšné vykonání je podmínkou pro pokračování v přijímacím řízení do žákem zvoleného oboru vzdělání. Celé přijímací řízení musí být ukončeno tak, aby ředitel školy mohl zaslat uchazečům konečné rozhodnutí o přijetí nebo nepřijetí nejpozději do 15. února. Neúspěšní uchazeči si pak mohou podat přihlášku do oboru vzdělání, kde talentová zkouška není podmínkou přijetí (§ 62 zák. č. 561/2004 Sb., vzpp.).

Ustanovení § 63 školského zákona umožnilo přijímat žáky přímo i do vyšších než prvních ročníků vzdělávání ve středních školách včetně šestiletých a osmiletých gymnázií. Smyslem tohoto opatření je umožnit vyšší prostupnost středního vzdělávání v praxi. Podmínkou přijetí je dostatečná úroveň znalostí žáků, která se ověřuje v přijímacím řízení, jehož průběh však není nijak organizačně ani časově upraven, lze je přizpůsobit konkrétním podmínkám a může se třeba jednat i o přijímací řízení pro jediného uchazeče, v rámci něhož může být jako podmínka přijetí stanoveno vykonání zkoušky. Kompetenci pro toto rozhodnutí a stanovení podmínek pro přijetí do vyššího ročníku má ředitel školy. Pokud ředitel školy rozhodne

o přijetí uchazeče, zároveň také určí na základě posouzení prokázaných znalostí a dovedností žáka, do kterého ročníku bude zařazen.

Výše uvedená rozhodnutí o přijetí se v případě veřejných škol a školských zařízení řídí správním řádem, odvolacím orgánem proti rozhodnutí ředitele školy a školského zařízení je příslušný krajský úřad a podléhají rovněž soudnímu přezkumu. V případě rozhodnutí ředitele soukromé či církevní školy však toto neplatí, protože jejich právní vztahy s žáky a studenty probíhají v režimu smluvního principu a případné spory řeší pouze soud v občanskoprávním řízení, správní řád se na přijímací řízení nadále nevztahuje.

Při hodnocení výsledků přijímacího řízení ředitel hodnotí splnění kritérií uchazečem, a to podle hodnocení na vysvědčeních z předchozího vzdělávání, výsledků jednotné zkoušky (pokud je tato součástí přijímacího řízení), výsledků školní přijímací zkoušky (pokud je stanovena) a dalších skutečností, které osvědčují jeho vhodné schopnosti, vědomosti a zájmy. Hodnocení jednotné zkoušky se na celkovém hodnocení podílí nejméně 60 %, u gymnázií se sportovní přípravou 40 %, další hodnocení splnění kritérií stanoví ředitel školy, který může v rámci kritérií pro přijetí stanovit hranici úspěšnosti v jednotné zkoušce nebo školní přijímací zkoušce, jejíž dosažení je nezbytnou podmínkou pro přijetí. Uchazeči se započítává lepší výsledek písemného testu z českého jazyka a literatur a z matematiky a její aplikace, které škole poskytuje Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání. Ředitel poté stanoví pořadí uchazečů podle dosažených výsledků, pokud splní kritéria přijímacího řízení více uchazečů, než je možné přijmout, rozhoduje jejich pořadí podle výsledků hodnocení kritérií přijímacího řízení. Poté ředitel zveřejní seznam přijatých uchazečů, ostatním uchazečům, resp. jejich zákonným zástupcům, doručí rozhodnutí o nepřijetí, zároveň zveřejní v anonymizované podobě hodnocení prvního a posledního přijatého uchazeče (§ 60d zák. č. 561/2004 Sb., vzpp.).

V případě, že se v prvním kole přijímacího řízení jednotná zkouška ani školní přijímací zkouška nekoná, ředitel školy zveřejní seznam přijatých uchazečů a nepřijatým, resp. jejich zákonným zástupcům, zašle rozhodnutí o nepřijetí, a to v termínu od 22. dubna do 30. dubna. Proti jeho rozhodnutí o nepřijetí lze ve lhůtě 3 pracovních dnů od jeho doručení podat odvolání.

Pokud se škole po prvním kole přijímacího řízení nepodaří naplnit předpokládaný stav žáků, může ředitel vyhlásit další kola přijímacího řízení. V tomto dalším kole se postupuje obdobně

jako v kole prvním, není však již nutné stanovit dva termíny školní přijímací zkoušky. Ředitel školy může v rámci hodnocení výsledků přijímacího řízení zohlednit výsledky jednotné zkoušky a určí také náhradní způsob hodnocení v případě uchazečů, kteří jednotnou zkoušku nekonali. Povinností ředitele je pak neprodleně oznámit krajskému úřadu počet volných míst v jednotlivých oborech vzdělání a formách vzdělávání, který je povinen neprodleně zveřejnit přehled středních škol a údaje o počtu volných míst způsobem, který umožňuje dálkový přístup (§ 60f zák. č. 561/2004 Sb., vzpp.).

Svůj úmysl stát se žákem příslušného oboru vzdělávání konkrétní střední školy stvrzuje žák odevzdáním tzv. zápisového lístku řediteli školy, který rozhodl o jeho přijetí, a to nejpozději do 10 pracovních dnů ode dne oznámení rozhodnutí o přijetí ke vzdělávání, kdy lhůta je zachována i předáním desátým dnem k přepravě provozovateli poštovních služeb. Formu, obsah, způsob evidence a podrobnosti o vydávání zápisového lístku stanoví prováděcím předpisem ministerstvo školství. Zápisový lístek může uchazeč uplatnit pouze jednou, pokud je dané střední škole neodevzdá včas, zanikají posledním dnem lhůty právní účinky rozhodnutí o jeho přijetí ke studiu (§ 60g zák. č. 561/2004 Sb., vzpp.).

Bližší podmínky přijímacího řízení upravují prováděcí předpisy, a to zejména vyhláška č. 353/2016 Sb., o přijímacím řízení ke střednímu vzdělávání, ve znění účinném od 1.11. 2018 vyhláška č. 10/2005 Sb., o vyšším odborném vzdělávání.

4.5 Ukončení studia

Způsob ukončení studia se odvíjí od druhu vzdělávacího programu, a to závěrečnou zkouškou či maturitní zkouškou, kterou lze absolvovat po úspěšném ukončení posledního ročníku vzdělávání. Dokladem o dosažení středního vzdělání v případě vzdělávacího programu v oborech vzdělání vedoucích k dosažení středního vzdělání je vysvědčení o závěrečné zkoušce. Ve vzdělávacích programech v oborech vzdělání vedoucích k dosažení středního vzdělání s výučním listem je dokladem o ukončení vzdělání vysvědčení o závěrečné zkoušce a výuční list. U vzdělávacích programů v oborech vzdělání vedoucích k dosažení středního vzdělání s maturitní zkouškou je dokladem vysvědčení o maturitní zkoušce. Všechna tato vysvědčení jsou opatřena doložkou o o získání příslušného stupně vzdělání (§ 72 zák. č. 561/2004 Sb., vzpp.).

Závěrečná zkouška je mimo písemných zkoušek a jednání komise veřejná a koná se před zkušební komisí. Praktická zkouška je rovněž veřejná, mimo případy, kdy je nutná ochrana zdraví, bezpečnost práci či ochrana soukromí pacientů v případě zdravotnických oborů. Předsedu komise jmenuje příslušný krajský úřad. Předseda komise musí mít odbornou kvalifikaci v příslušném nebo příbuzném oboru, nejméně 5 let vykonávat přímou pedagogickou činnost, nesmí být vyučujícím zkoušených žáků a zároveň nesmí být v základním pracovněprávním či jiném obdobném vztahu ke škole. Jednotlivé členy komise pak jmenuje ředitel školy. Předseda komise řídí práci zkušební komise, odpovídá za její činnost a za řádný průběh zkoušek a kvalifikaci. Předseda komise je rovněž oprávněn vyloučit žáka ze zkoušky v případě, že použil nedovolené pomůcky nebo jinak vážně narušil její průběh, rozhodnout o tom musí bezprostředně. O klasifikaci žáka z jednotlivých zkoušek rozhoduje zkušební komise na návrh členů komise hlasováním, při rovnosti hlasů je rozhodující hlas předsedy zkušební komise. Žák musí vykonat úspěšně všechny části závěrečné zkoušky, v případě neúspěchu u některé z částí zkoušky může žák tuto část nejvýše dvakrát opakovat. Závěrečnou zkoušku musí vykonat nejpozději do pěti let od doby, kdy přestal být žákem školy (§ 74 zák. č. 561/2004 Sb., vzpp.).

4.5.1 Ukončení studia ve vzdělávacích programech v oborech vzdělání vedoucích k dosažení středního vzdělání

Závěrečná zkouška se skládá z praktické zkoušky z odborných předmětů a teoretické zkoušky z odborných předmětů. Termíny konání, témata, obsah, formu a pojetí závěrečných zkoušek stanoví ředitel školy. Žák se neúčastní vyučování po dobu 4 dnů před zahájením praktické zkoušky v termínu stanoveném ředitelem školy (§ 74 zák. č. 561/2004 Sb., vzpp.).

4.5.2. Ukončení studia ve vzdělávacích programech v oborech vzdělání vedoucích k dosažení středního vzdělání s výučním listem

Členem komise v tomto případě ředitel jmenuje rovněž jednu osobu z praxe. Závěrečná zkouška se skládá z písemné zkoušky, ústní zkoušky a praktické zkoušky z odborného výcviku. Škola při závěrečných zkouškách využívá jednotná zadání a související zkušební dokumentace, které připravuje a školám zpřístupňuje ministerstvo nebo právnická osoba

zřízená a pověřená jejich zpracováním. Žák se neúčastní vyučování po dobu 4 dnů před vykonáním ústní či praktické zkoušky v termínu stanoveném ředitelem školy (§ 74 zák. zák. č. 561/2004 Sb., vzpp.).

4.5.3 Ukončení vzdělávání ve vzdělávacích programech v oborech vzdělání vedoucích k dosažení středního vzdělání s maturitní zkouškou

Jak už jsem uváděla výše, velikým tématem českého školství v posledních letech je úprava maturit. Zákonem č. 217/2007 Sb. byl novelizován školský zákoník, po dlouhodobých debatách přinesl významnou změnu v oblasti maturit, když zavedl společnou část maturitní zkoušky. Tato je připravovaná a organizovaná státem a byla rovněž i změněna profilová část maturit. Pro úspěšné vykonání maturitní zkoušky je nutné úspěšně absolvovat obě části zkoušky. Žákům náleží 5 vyučovacích dnů volna k přípravě na konání maturitní zkoušky v termínu stanoveném ředitelem školy (§ 85 zák. č. 561/2004 Sb., vzpp.).

Společná část maturitní zkoušky se skládá ze tří povinných zkoušek, a to z českého jazyka, z cizího jazyka a volitelné zkoušky. Cizí jazyk si žák vybírá z nabídky stanovené vyhláškou ministerstva, avšak pouze za splnění podmínky, že se tento jazyk v jeho škole vyučuje. Volitelnou je pak zkouška z matematiky, občanského základu, přírodovědně technického základu nebo informačně technologického základu. Škola však nemá povinnost zajišťovat výuku ve všech čtyřech oblastech, žák si proto musí vybrat z těch oblastí, které má jeho škola ve svém vzdělávacím programu (§ 78 zák. č. 561/2004 Sb., vzpp.).

Profilová část maturitní zkoušky se potom skládá ze dvou nebo tří povinných zkoušek, jejich počet stanoví vždy pro určitý obor vzdělání rámcový vzdělávací program. Ve školách a třídách s vyučovacím jazykem národní menšiny je jednou z povinných zkoušek zkouška z jazyka národnostní menšiny. Žák může dále vykonat maximálně dvě nepovinné zkoušky, tyto si vybírá z nabídky stanovené ředitelem školy, který určuje nabídku jednak povinných, jednak nepovinných zkoušek v souladu s rámcovým a školním vzdělávacím programem. Zkoušky v profilové části jsou kromě zkoušek v písemné formě a jednání zkušební maturitní komise o hodnocení žáka veřejné, výjimku tvoří ochrana zdraví, bezpečnosti práce či u zdravotnických oborů ochrana soukromí pacienta, potom je i tato zkouška neveřejnou formou (§ 79 zák. č. 561/2004 Sb., vzpp.).

Ustanovení § 81 odst. 9 školského zákona umožňuje žákům škol a tříd s vyučovacím jazykem národnostní menšiny zvolit si jazyk, ve kterém budou maturitní zkoušku konat, a to buď v českém jazyce, nebo v jazyce národnostní menšiny, s výjimkou zkoušky ze zkušebního předmětu český jazyk a literatura, který skládají v českém jazyce. Toto opatření vychází z práva státu ověřit si u každého absolventa školy znalost úředního jazyka státu. V případě, že si žák zvolí konání maturitní zkoušky v jazyce národnostní menšiny, má pak do profilové části zařazenu i zkoušku z jazyka své národnostní menšiny.

V případě neúspěchu u některé ze zkoušek společné části maturitní zkoušky má žák právo konat opravnou zkoušku, a to nejvýše dvakrát z každé zkoušky. Pokud by se pak nemohl dostavit z jakýchkoli důvodů ke konání zkoušky, například z důvodu nemoci či neukončení posledního ročníku vzdělávání, má právo tuto zkoušku, popř. zkoušky, vykonat v náhradním termínu a stále má právo na dvě opravné zkoušky (§ 81 zák. č. 561/2004 Sb., vzpp.).

Oproti školní části maturity jsou písemné části zkoušek společné části maturit neveřejné pro zajištění maximálně objektivního průběhu zkoušek. Přístup k nim je umožněn pouze zadavateli testů, maturitnímu komisaři, řediteli školy a inspektorům České školní inspekce, která vždy na vybraných školách plní funkci státního dozoru nad průběhem zkoušek společné části. Místem konání společné části maturitní zkoušky je žákova škola, u náhradní a opravné zkoušky stanoví místo jejího konání Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání, kdy se jedná zpravidla o jednu určenou spádovou střední školu v rámci každého kraje.

Na ministerstvu leží odpovědnost za přípravu a metodické řízení průběhu společné části maturit, vedení přihlášek a evidenci výsledků, určuje jejich obsah a vede registr žáků přihlášených k maturitní zkoušce a jejich výsledky.

Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání bylo Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR zřízeno jako organizační složka státu. Jeho úkolem je zejména připravit katalogy a zadání zkoušek společné části maturitní zkoušky, zajistit výrobu těchto zadání zkoušek společné části maturitní zkoušky a zabezpečit jejich nepřístupnost pro veřejnost. Následně má Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání za úkol zabezpečit i jejich distribuci do jednotlivých škol, poté zajišťuje i zpracování a centrální vyhodnocení výsledků zkoušek. Jeho úkolem je rovněž provádět odbornou přípravu ředitelem určených pedagogických pracovníků pro funkci zadavatele, komisaře nebo hodnotitele, ověřovat zkouškami jejich znalost právních předpisů ohledně organizace, obsahu a průběhu maturitní

zkoušky a vydávat osvědčení o způsobilosti k výkonu funkce zadavatele, komisaře a hodnotitele na základě úspěšně vykonané zkoušky a vede registr těchto osob. Centrum rovněž jmenuje komisaře (§ 80 zák. č. 561/2004 Sb., vzpp.).

Ředitel školy pak odpovídá za zajištění podmínek k řádnému průběhu samotné maturitní zkoušky ve škole, jmenuje zadavatele a hodnotitele společných částí maturitní zkoušky a ostatní členy zkušební maturitní komise vyjma předsedy a také navrhuje pedagogické pracovníky k odborné přípravě pro výkon funkce zadavatele, komisaře a hodnotitele. Předsedy zkušebních komisí pak jmenuje na návrh ředitele školy příslušný krajský úřad (§ 80 zák. č. 561/2004 Sb., vzpp.). Bližší podrobnosti ohledně průběhu maturitní zkoušky upravují i některé další prováděcí předpisy, a to zejména nařízení vlády č. 445/2016 Sb., o stanovení oborů vzdělání, v nichž je matematika zkušebním předmětem společné části maturitní zkoušky a vyhláška č. 177/2009 Sb., o bližších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou ve znění účinném od 1.11. 2018.

5 Vzdělávací systém Slovenské republiky

Tato kapitola se věnuje vzdělávacímu systému Slovenské republiky, a to odvození práva na vzdělání, vývoji školského zákona, síti škol a školských zařízení, státní správě a samosprávě středních škol, přijímacímu řízení a ukončení studia.

5.1 Vývoj školského zákona

Rovněž vzdělávání ve slovenském školství vychází z **Listiny základních práv a svobod a čl. 34 a čl. 35 Ústavy Slovenskej republiky**, které zaručují právo na svobodnou volbu povolání a přípravu na ně a právo občanů patřících k národnostním menšinám na vzdělávání v jejich mateřském jazyce. Článek 42 Ústavy pak zaručuje právo na vzdělání každému a občanům právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a také možností společnosti pak i vzdělání na vysoké škole. Také právní úprava školství Slovenské republiky vycházela z původně společného zákona č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol. Jeho novelizace zák. č. 171/1990 Sb. a zák. č. 522/1990 Sb. ještě za trvání společného státu již byla popsána výše. Další významnou, již slovenskou novelou, byl zákon **č. 230/1994 Zb. z.**, kterým se mení a doplňuje zákon č. 29/1984 Zb. o soustavě základních a středních škol (školský zákon) v znení neskorších predpisov. Tato novela umožnila školám a střediskům praktické výchovy, jejichž zřizovatelem je orgán státní správy ve školství, vyvíjet i podnikatelskou činnost, pokud tato není v rozporu s plněním jejich poslání, dále znamenala možnost pro církev nebo náboženské společnosti zřídit po vyjádření příslušného státní orgánu se souhlasem ministerstva střední odborné učiliště a středisko praktického vyučování. Se souhlasem ministerstva školství bylo na středních školách umožněno vyučování v cizím jazyce, jeho součástí však vždy musí být vyučování předmětu slovenský jazyk a literatura.

Další významnou novelou byl zákon **č. 350/1994 Z. z., o soustavě základních a středních škol (školský zákon)**, který určil, že soustavu základních a středních škol tvoří základní škola, učiliště, střední odborné učiliště, gymnázium, střední odborná škola a speciální školy.

Ústava Slovenské republiky označuje jako státní jazyk na území Slovenska slovenštinu. V roce 1995 byl přijat zákon **č. 270/1995 Z. z., o štátnom jazyku Slovenskej republiky**, který

upravuje používání slovenského jazyka ve veřejném styku a který nahradil původní zákon č. **428/1990 Z. z., o úradnom** jazyku v Slovenskej republike. Slovenština má ve školství přednost před ostatními jazyky, zvláštními předpisy je pak upraveno používání jazyků národnostních a etnických skupin. Potřeba zákona byla vysvětlena jako umožnění občanovi Slovenské republiky používání a osvojení slovenštiny slovem i písmem. Slovenský jazyk musí ovládat i všichni učitelé s výjimkou zahraničních učitelů, učebnice s výjimkou učebnic pro národnostní menšiny musí vycházet ve slovenském jazyce, ve slovenštině je vedená i pedagogická dokumentace. Pokud se jedná o školu, ve které se výchova a vzdělávání uskutečňuje v jazyce národnostní menšiny, je potom pedagogická dokumentace vedena dvojjazyčně. Na středních školách je slovenština povinným jazykem, jen v oprávněných případech může být jazykem výuky jiný jazyk. Čeština patří mezi devět oficiálně uznaných jazyků národnostních menšin, je však také zařazena do speciální kategorie jako jazyk splňující požadavek základní srozumitelnosti z hlediska státního jazyka a rodilí Češi ji mohou používat ve styku s úřady. Porušení zákona je po novele zákonem č. **318/2009 Z. z., ktorým** sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 270/1995 Z. Z., o štátnom jazyku Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, s účinností od 1. 9. 2009 i sankcionováno. Zákon č. **184/1999 Z. z., o používaní** jazykov národnostných menšín, pak mezi jazyky menšin řadí jazyk bulharský, český, chorvatský, maďarský, německý, polský, romský, rusínský a ukrajinský.

Zákon č. **416/2001 Z. z., o prechode** niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky, v § 3 písm. f) přenesl na vyšší územní celky, tj. samosprávné kraje, kompetence v oblasti středního školství, a to konkrétně v oblasti zřizování a zrušování škol a školských zařízení, správu jimi zřízených škol a školských zařízení, zabezpečování potřeb pro výkon výchovně-vzdělávacího procesu, vykonávání kontroly hospodaření školy a školského zařízení s finančními a materiálními prostředky, které jim přidělil, kontrolu účelovosti hospodaření s majetkem samosprávného kraje ve správě školy a školského zařízení, přidělování finančních prostředků soukromým středním školám, církevním středním školám, soukromým školským zařízením a církevním školským zařízením, vykonávání kontroly hospodaření s těmito finančními prostředky, zabezpečování stravování a ubytování žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, výkon státní správy ve druhém stupni ve věcech škol a školských zařízení, kterých je kraj zřizovatelem, určení střední školy nebo školského zařízení, které budou dále plnit úkoly zrušené školy nebo školského zařízení, zpracování a poskytování informací v oblasti výchovy a vzdělávání v jejich působnosti, dále schvalování smluv o nájmu školských budov a místností a přilehlých prostor školy nebo školského

zařízení, kterých je zřizovatelem.

Postupem času bylo nutné vypracovat nový školský zákon včetně příslušných nařízení. Pro slovenské školství je specifické, že národnostní složení obyvatel Slovenské republiky je vcelku různorodé. Podle Štatistického úradu Slovenskej republiky tvoří podle posledního sčítání obyvatel v roce 2011 80,7 % obyvatel Slováci, 8,5 % Maďaři, 2 % Rómové, 0,6 % Češi, zbývajících 8,2 % obyvatel pak tvoří Rusínové, Ukrajinci, Rusové, Němci, Poláci a ostatní národnosti (www.slovak.statistics.sk). Nové právní úpravě školství proto ještě předcházelo vypracování koncepce výchovy a vzdělávání národnostních menšin, kterou přijala vláda premiéra Roberta Fica v prosinci 2007.

Dne 22. 5. 2008 byl vydán zákon č. **245/2008 Z. z.**, o výchově a vzdělávání (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, kterým začala reforma slovenského školství. Nový zákon s účinností od 1. 9. 2008 ustanovil vzdělávací programy na státní úrovni a výchovně-vzdělávací programy na školské úrovni. Státní vzdělávací program vymezil všeobecné cíle vzdělávání, rámcový obsah a standardy vzdělávání pro jednotlivé stupně vzdělávání. Školské výchovně-vzdělávací programy pak vydává ředitel školy po projednání s pedagogickou radou školy a radou školy a které musí být v souladu se školským zákonem a státním vzdělávacím programem. Zákon snížil počet žáků středních škol ve třídě na 30 z původního počtu 34 – 38 žáků. Přinesl rovněž změnu v učňovském školství, když zrušil sdružené střední školy, střední odborná učiliště a učiliště zřízená podle zvláštních předpisů, která se následně transformovala na střední odborné školy.

Orgánu místní státní správy ve školství dal zákon pravomoc rozhodnout o počtu tříd a žáků v prvním ročníku osmiletých gymnázií na území ve své působnosti s tím, že počet žáků těchto tříd nepřekročí 5 % populace daného populačního ročníku v příslušném školním roce. Toto opatření mělo zamezit odchodu vysokého počtu nadaných žáků ze základních škol.

V rámci středního vzdělávání je možné dosáhnout stupně nižšího středního odborného vzdělání, středního odborného vzdělání, úplného středního všeobecného vzdělání, úplného středního odborného vzdělání a vyššího odborného vzdělání. Nižší střední odborné vzdělání získá žák úspěšným absolvováním posledního ročníku dvouletého či tříletého vzdělávacího programu vzdělávání střední školy nebo posledního ročníku vzdělávacího programu odborného učiliště zakončeného závěrečnou zkouškou a dále absolvováním třetího ročníku vzdělávacího programu praktické školy. Dokladem o získání tohoto stupně vzdělání je vysvědčení o závěrečné zkoušce, v učebních oborech i výuční list, v praktické škole pak

závěrečné vysvědčení. Střední odborné vzdělání žák získá úspěšným absolvováním posledního ročníku tříletého až čtyřletého vzdělávacího programu ve střední odborné škole nebo ve střední sportovní škole, který se ukončuje závěrečnou zkouškou, nebo úspěšným absolvováním dvouletého vzdělávacího programu zkráceného studia na střední odborné škole ukončeného závěrečnou zkouškou. Dokladem o vzdělání je vysvědčení o závěrečné zkoušce a dokladem o získané kvalifikaci pak výuční list. Úplné střední všeobecné vzdělání získá žák úspěšným absolvováním posledního ročníku čtyřletého až osmiletého vzdělávacího programu na gymnáziu nebo čtyřletého vzdělávacího programu na střední sportovní škole a maturitní zkouškou, dokladem o vzdělání je vysvědčení o maturitní zkoušce. Úplné střední odborné vzdělání získá žák úspěšným absolvováním posledního ročníku čtyřletého až pětiletého vzdělávacího programu na střední škole nebo střední sportovní škole ukončené maturitní zkouškou, dokladem o vzdělání je pro něj vysvědčení o maturitní zkoušce. Toto lze získat rovněž úspěšným absolvováním nejméně dvouletého vzdělávacího programu nádstavbového studia na střední škole ukončeného maturitní zkouškou nebo pomaturitního kvalifikačního studia ukončeného odbornou složkou maturitní zkoušky, případně šestiletého vzdělávacího programu na konzervatoři nebo osmiletého vzdělávacího programu v taneční konzervatoři ukončené absolventskou zkouškou. Dokladem o vzdělání je potom vysvědčení o maturitní zkoušce a u studijních oborů, ve kterých se praktické vyučování koná formou odborného výcviku rovněž i výuční list. Vyšší střední odborné vzdělání lze získat absolventskou zkouškou po dvouletém až tříletém vzdělávacím programu střední školy, dokladem o vzdělání je absolventský diplom, který opravňuje absolventa užívat titul diplomovaný specialista se zkratkou DiS, v případě konzervatoře titul diplomovaný specialista umění se zkratkou DiS.art, oba tyto tituly se uvádějí před jménem (§ 16 zákona č. 245/2008 Z. z., vzpp.).

K navazujícím formám odborného vzdělávání a přípravy patří nádstavbové studium, pomaturitní studium a zkrácené studium, které probíhá na středních školách. V případě nádstavbového studia se jedná o studium navazující na předcházející odborné vzdělání a přípravu v příbuzném oboru, který byl ukončen získáním středního odborného vzdělání. Toto nádstavbové studium se ukončuje maturitní zkouškou. Žák si tak může jednak rozšířit kvalifikaci, jednak se může připravit na další vzdělávání.

Pomaturitní studium dává žákům možnost prohloubit svou kvalifikaci pro výkon povolání jednak v tzv. zdokonalujícím studiu ukončeném závěrečnou pomaturitní zkouškou, v tzv. kvalifikačním studiu, které je ukončeno odbornou složkou maturitní zkoušky, která nebyla předmětem předchozí vykonané maturitní zkoušky, v tzv. specializačním studiu ukončeném

absolventskou zkouškou a dále v tzv. vyšším odborném studiu, které je rovněž ukončeno absolventskou zkouškou. Absolventi specializačního studia a vyššího odborného studia mohou používat titul diplomovaný specialista se zkratkou DiS. uváděnou před jménem (§ 47 zákona č. 245/2008 Z. z., vzpp.).

Zkrácené studium je pak určeno pro ty, kteří v předchozím vzdělávání získali nejméně střední odborné vzdělání, a to v jednoletém nebo dvouletém vzdělávacím programu oboru vzdělávání. Předmětem vzdělávání jsou pouze odborné předměty a studium je ukončeno závěrečnou zkouškou a získáním výučního listu (§ 47a zákona č. 245/2008 Z. z., vzpp.).

Soustavu slovenských středních škol tak tvoří gymnázia, střední odborné školy, střední sportovní školy a konzervatoře. Počet žáků ve třídě střední školy je minimálně 17 v denní formě studia, 8 žáků v externí formě studia, nejvyšší počet je pak omezen na 31 žáků. Tento počet může být zvýšen o maximálně 3 žáky, ovšem pouze z důvodu změny trvalého pobytu žáka, opakování ročníku, pokračování ve studiu po jeho přerušení, přestupu žáka z jiné školy, přijetí žáka do vyššího ročníku, přeřazení žáka do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku nebo změny studijního nebo učebního oboru nebo v případě zvláštního způsobu plnění povinné školní docházky např. z důvodu individuálního vzdělávání nebo vzdělávání ve škole mimo území Slovenské republiky. Nižší počet žáků může zřizovatel školy určit v případě, že se jedná například o studijní nebo učební obor s nedostatečným počtem absolventů pro potřeby trhu práce nebo pokud vzdělávání probíhá v jazyce národnostní menšiny nebo se jedná o vzdělávání žáků ve výkonu trestu odnětí svobody (§ 27 zákona č. 245/2008 Z. z., vzpp.).

5.2 Síť

Seznam škol a školských zařízení, středisek praktického vyučování a pracovišť praktického vyučování, která mají oprávnění uskutečňovat výchovu a vzdělávání, tvoří tzv. síť. Školy, které jsou do sítě zařazené, mají právo vykonávat výchovu a vzdělávání podle školského zákona a mají rovněž právo na zabezpečení financování podle zvláštních předpisů. Tato síť je spravována Ministerstvem školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky jako ústředním orgánem státní správy pro oblast školství. Ministerstvo ji pak - po vyjádření příslušného okresního úřadu v sídle kraje, příslušného ústředního orgánu státní správy a orgánu územní samosprávy - každoročně zveřejňuje na internetu. Škola, školské zařízení,

středisko praktického vyučování a pracoviště praktického vyučování může být zřízeno až po jeho zařazení do této sítě, zřizovatelem může být v případě střední školy samosprávný kraj, okresní úřad v sídle kraje, státem uznaná církev nebo náboženská společnost nebo jiná právnická nebo fyzická osoba v případě soukromých škol. Žádost o zařazení do sítě podává zřizovatel ministerstvu školství, které při rozhodování o zařazení žadatele do sítě zohledňuje místní a regionální požadavky. Termín podání žádosti je vždy do 31. března kalendářního roku, který předchází roku, ve kterém má být příslušný školský subjekt zřízen (Hašanová a spol., s. 334-335).

5.3 Právní úprava státní správy a samosprávy středních škol

Také ve Slovenské republice vycházela úprava státní správy a samosprávy z původního společného zákona č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě škol. Státní správu a samosprávu upravuje od 31. 12. 2003 nový zákon č. **596/2003 Z. z.**, o státní správě ve školství a školské samosprávě a o změně a doplnění některých zákonů.

Státní správu ve školství ve středních školách a školských zařízeních vykonává ředitel školy, samosprávný kraj, okresní úřad v sídle kraje, Státní školská inspekce, Ministerstvo školství Slovenské republiky a jiné ústřední orgány státní správy dle zvláštních předpisů. Školskou samosprávu vykonává rada školy nebo školského zařízení, územní školská rada a žakovská školní rada (§ 2 zák. č. 596/2003 Z. z.).

Ředitel střední školy vykonává státní správu v prvním stupni. Rozhoduje zejména o přijetí či nepřijetí žáka ke studiu na střední škole, osvobození žáka od povinnosti docházet do školy, osvobození žáka od studia jednotlivých vyučovacích předmětů nebo jejich částí, o umožnění jeho studia podle individuálního učebního plánu, o povolení absolvovat část studia ve škole obdobného typu v zahraničí, o přerušení studia, o povolení změny studijního nebo učebního oboru, o přeřazení žáka na základní školu během po dobu plnění povinné školní docházky, o povolení opakovat ročník. Dále ředitel střední školy ukládá výchovná opatření, povoluje vykonání komisionální zkoušky, přiznává stipendium, určuje příspěvek zákonného zástupce žáka na částečnou úhradu nákladů za péči poskytovanou žákovi ve škole a ve školském zařízení, dále rozhoduje o povolení individuálního vzdělávání žáka a o vzdělávání žáka ve školách zřízených jiným státem na území Slovenské republiky se souhlasem zastupitelského úřadu jiného státu. Ředitel předkládá zřizovateli školy ke schválení a radě školy k vyjádření

návrhy na počty přijímaných žáků a návrhy na počty tříd, na zavedení studijních nebo učebních oborů a jejich zaměření, návrh školského vzdělávacího programu a výchovného programu, návrh rozpočtu, návrh na vykonávání podnikatelské činnosti školy nebo školského zařízení, koncepční záměr školy nebo školského zařízení rozpracovaný na nejméně dva roky a jeho každoroční vyhodnocení a také informace o pedagogicko-organizačním a materiálně-technickém zabezpečení výchovně-vzdělávacího procesu. Opodstatněnost výhrad zřizovatele a rady školy vůči těmto návrhům a opatřením posuzuje Státní školská inspekce (§ 5 zák. č. 596/2003 Z. z.).

Samosprávný kraj v rámci přenesené působnosti vykonává státní správu tak, že zřizuje a zrušuje všeobecně závazným nařízením střední školy a určuje pro každou střední školu ve své územní působnosti nejvyšší počet žáků prvního ročníku v denní formě studia v souladu s ust. § 31 odst. 2 a 3 zákona č. 61/2015 Z. z., o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Vykonává rovněž státní správu ve druhém stupni ve věcech, ve kterých v prvním stupni rozhodoval ředitel školy.

Samosprávný kraj v rámci výkonu samosprávy zřizuje a zrušuje všeobecně závazným nařízením školské internáty, zařízení školského stravování, střediska služeb školy a centra volného času s územní působností samosprávného kraje (§ 9 zák. č. 596/2003 Z. z.).

Okresní úřad v sídle kraje pak zřizuje a zrušuje střední školy v případě, že to vyžadují zvláštní podmínky, tj. pokud samosprávný kraj nezabezpečí výchovu a vzdělávání ve studijním nebo učebním oboru s nedostatečným počtem absolventů pro potřeby trhu práce nebo jde o školu či třídu, která má vzniknout na základě mezinárodní smlouvy. Okresní úřad v sídle kraje dále zřizuje či zrušuje střední školy pro děti se speciálními výchovně-vzdělávacími potřebami, praktické školy a odborná učiliště a školský internát. Jeho úkolem je rovněž rozhodovat ve druhém stupni ve věcech, ve kterých v prvním stupni rozhodoval ředitel školy nebo školského zařízení, jichž je zřizovatelem, ve svých školách pak jmenuje předsedy zkušebních komisí (§ 10 zák. č. 596/2003 Z. z.).

Státní školskou inspekci vede hlavní školský inspektor jmenovaný do funkce na dobu pěti let ministrem školství. Jeho úkolem je zejména předkládat ministru plán inspekční činnosti na příslušný školní rok, zprávu o stavu a úrovni výchovy a vzdělávání ve školách, školských zařízeních a pracovištích praktického vyučování za příslušný školní rok na základě inspekčních a dalších zjištění, předkládá ministerstvu návrhy na změny v síti škol, návrhy na

vyřazení školy nebo školského zařízení ze sítě škol a školských zařízení, pověřuje školské inspektory výkonem školské inspekce, předkládá zřizovateli školy nebo školského zařízení návrh na odvolání ředitele, pokud byly zjištěny závažné nedostatky nebo návrh příslušné instituci na zrušení osvědčení o způsobilosti zaměstnavatele poskytovat praktické vyučování při zjištění závažných nedostatků (§ 12 zák. č. 596/2003 Z. z.).

Ministerstvo řídí výkon státní správy na úseku školství tím, že vypracovává koncepce a vydává všeobecně závazné právní předpisy, směrnice a pokyny. Vykonává státní správu ve druhém stupni ve věcech, ve kterých v prvním stupni rozhodoval okresní úřad v sídle kraje. Spravuje rovněž síť škol a školských zařízení Slovenské republiky (§ 14 zák. č. 596/2003 Z. z.).

Na úseku školské samosprávy středních škol působí rada školy a územní školská rada. Úkolem rady školy je uskutečnit výběrové řízení na jmenování ředitele a na jeho základě pak navrhuje kandidáta do funkce ředitele, dále předkládá návrh na odvolání ředitele s odůvodněním, má právo se k návrhu na odvolání ředitele vyjádřit stejně jako ke koncepčním záměrům rozvoje či zrušení školy nebo školského zařízení (§ 24 zák. č. 596/2003 Z. z.).

Územní školská rada se zřizuje v územní působnosti samosprávného kraje se vyjadřuje k činnosti příslušného okresního úřadu v sídle kraje, orgánů příslušného samosprávného kraje na úseku školství, ke koncepci rozvoje škol a školských zařízení v územní působnosti samosprávného kraje, k rozpisu finančních prostředků poskytnutých školám a školským zařízením na území samosprávného kraje z prostředků státního rozpočtu, k personálním a sociálním podmínkám zaměstnanců škol a školských zařízení, návrhům na zavedení studijních a učebních oborů a zaměření a ke zprávám o výsledcích výchovně-vzdělávacího procesu. Plní také úlohu rady školy ve škole a školském zařízení, jichž je okresní úřad v sídle samosprávného kraje zřizovatelem, pokud tato není zřízena. Jejími členy jsou tři zvolení zástupci z ředitelů, dva zvolení zástupci z rodičů a čtyři zvolení zástupci z předsedů rad škol a školských zařízení, jejichž zřizovatelem je okresní úřad v sídle kraje nebo samosprávný kraj (§ 24 zák. č. 596/2003 Z. z.).

Rada školy se skládá z 5 až 11 členů, přičemž počet členů, kteří nejsou zaměstnanci školy, musí být většinový. Členy rady školy jsou v případě středních škol dva zvolení zástupci pedagogických zaměstnanců školy, jeden zvolený zástupce ostatních zaměstnanců školy, tři

zvolení zástupci rodičů (nesmí být zaměstnanci školy nebo školského zařízení), dále čtyři delegovaní zástupci zřizovatele – jeden z nich je zástupce instituce, která se podílí na koordinaci odborného vzdělávání a přípravy pro trh práce, jeden je zvolený zástupce žáků příslušné školy. V odborném učilišti nebo praktické škole jsou členy rady školy tři zástupci pedagogických zaměstnanců školy, jeden zástupce ostatních zaměstnanců školy, tři členové jsou zvolení zástupci rodičů, kteří rovněž nesmí být zaměstnanci školy a dalšími čtyřmi členy jsou delegovaní zástupci zřizovatele (§ 25 zák. č. 596/2003 Z. z.).

Na středních školách je také možné ustanovit žákovskou školskou radu, která má 5 až 11 členů, tvoří ji žáci, kteří získali v tajném hlasování nejvyšší počet hlasů v tajném hlasování a byli zvoleni nadpoloviční většinou žáků školy. Tato rada se vyjadřuje k podstatným otázkám, návrhům a opatřením školy v oblasti výchovy a vzdělávání, podílí se na tvorbě a zabezpečení dodržování školního řádu, zastupuje žáky ve vztahu k řediteli a vedení školy a předkládá jim své návrhy a stanoviska, zastupuje žáky navenek a volí a odvolává zástupce žáků do rady školy (§ 26 zák. č. 596/2003 Z. z.).

5.4 Přijímací řízení

Prvotním předpokladem pro přijetí ke studiu na střední škole je kromě splnění podmínek přijímacího řízení také úspěšné ukončení předchozího stupně vzdělávání. V případě čtyřletého gymnázia je to získání nižšího středního vzdělání, v případě osmiletého gymnázia nebo osmileté konzervatoře úspěšné ukončení pátého ročníku základní školy a pětiletého vzdělávacího programu bilingválního vzdělávání ukončení osmého ročníku základní školy. Do prvního ročníku nižšího středního odborného vzdělávání může být přijat uchazeč, který neukončil vzdělávací program základní školy v posledním ročníku nebo jej ukončil neúspěšně. K přijetí do prvního ročníku středního odborného vzdělávání, úplného středního odborného vzdělávání a střední sportovní školy je třeba kromě splnění podmínek přijímacího řízení také získat nižší střední vzdělání, v případě sportovní školy je třeba zároveň prokázat zdravotní způsobilost a sportovní nadání, kritéria pro jeho ověření stanovuje ředitel školy a předložit potvrzení národního sportovního svazu, že je žák vedený v seznamu talentovaných sportovců. Přijetí do prvního ročníku nádstavbového studia, a pomaturitního zdokonalovacího a kvalifikačního studia je podmíněno splněním podmínek přijímacího řízení a získání středního odborného vzdělání, resp. úplného středního odborného vzdělání. U vyššího odborného vzdělávání je nutné splnit podmínky přijímacího řízení a úplného středního

odborného vzdělání. Ve všech případech žák nesmí být zároveň žákem jiné střední školy. U zdravotnických oborů je dalším předpokladem přijetí splnění kritérií zdravotní způsobilosti, které stanovuje všeobecně závazným právním předpisem ministerstvo zdravotnictví. Ministerstvo školství pak také stanovuje seznam studijních a učebních oborů, pro které se vyžaduje ověření speciálních schopností, zručností nebo nadání (§ 62 zákona č. 245/2008 Z. z., vzpp.).

Žáci si mohou podat dvě přihlášky na dvě střední školy nebo dva obory ve stejné střední škole. Pokud si podává přihlášku na takový obor vzdělání, který vyžaduje talentové zkoušky, může si podat ještě další dvě přihlášky (§ 63 zákona č. 245/2008 Z. z., vzpp.).

Ministerstvo školství a ministerstvo zdravotnictví v případě zdravotnických oborů stanovuje předměty pro přijímací zkoušky, přitom přihlíží k návrhům ředitelů středních škol. Předpokládaný počet žáků, kteří budou přijati ke studiu, předkládá ředitel školy svému zřizovateli, tento jej pak předkládá samosprávnému kraji, do jehož územní působnosti daná střední škola spadá. O počtu tříd středních škol pro žáky se speciálními výchovně-vzdělávacími potřebami rozhoduje orgán místní státní správy ve školství. Nový školský zákon výslovně určuje hranici počtu žáků, kteří mohou být přijati k osmiletému studiu na gymnáziu. Touto hranicí je 5 % žáků z celkového počtu žáků daného populačního ročníku, nejvyšší možný počet žáků pro jednotlivé kraje určuje ministerstvo školství, stanovení možného počtu žáků jednotlivým školám je pak v pravomoci kraje. Konkrétní počet žáků, kteří budou přijati, pak v rámci kritérií daných krajem stanoví ředitel po projednání s pedagogickou radou (§ 64 zákona č. 245/2008 Z. z., vzpp.).

Formu přijímací zkoušky, její obsah a rozsah určí ředitel školy po projednání v pedagogické radě školy, stanoví kritéria pro úspěšné vykonání zkoušky a ostatní podmínky přijetí a vyhlásí dva termíny přijímacích zkoušek, případně může stanovit kritéria, za kterých budou uchazeči přijati bez přijímací zkoušky nebo její části. Bez přijímacího řízení mohou být přijati ti uchazeči o přijetí ke studiu (pokud není třeba ověření jejich speciálních schopností, které se provádí před přijímacími zkouškami), kteří v celoslovenském testování žáků devátého ročníku dosáhli v každém předmětu úspěšnost nejméně 90 %. Pokud není počet žáků po prvním kole přijímacího řízení naplněn, ředitel školy po projednání s pedagogickou radou rozhodne, zda se budou konat přijímací zkoušky v dalším termínu. O přijetí ke studiu rozhoduje ředitel školy podle výsledků přijímacího řízení, jako poradní orgán zřizuje přijímací komisi, která se podílí na zabezpečení přípravy, průběhu a zpracování výsledků přijímacích zkoušek a posuzuje

předpoklady uchazečů. Přednostně jsou (vyjma středních sportovních škol) přijímáni uchazeči se změněnou pracovní schopností. Výsledky přijímacího řízení zveřejní ředitel školy do tří dnů včetně dosaženého bodového hodnocení úspěšných uchazečů. Rozhodnutí o přijetí či nepřijetí ke studiu doručí škola uchazečům písemně, proti rozhodnutí o nepřijetí je možné podat odvolání do pěti dnů od doručení rozhodnutí, v případě rozhodnutí církevní střední školy nebo ředitele soukromé školy je možné požádat o přezkoumání rozhodnutí do 15 dnů ode dne doručení rozhodnutí. Na žádost je ředitel střední školy povinen umožnit nahlédnutí do písemných či jiných prací uchazeče tomuto uchazeči, jeho zákonnému zástupci nebo pedagogickému zaměstnanci, který jej v předmětu přijímací zkoušky na základní škole vzdělával (§ 65 zák. č. 245/2008, Z. z., vzpp).

Nový školský zákon umožňuje přijmout uchazeče o studium, který není žákem jiné střední školy, do vyšších ročníků, a to na základě písemné žádosti a úspěšného vykonání přijímací zkoušky. Předmětem zkoušky je ověření znalosti učiva z nižších ročníků příslušné střední školy, které určuje státní vzdělávací program, v případě střední sportovní školy je to pak opět předložení potvrzení o registraci žáka v seznamu talentovaných sportovců. O termínu, obsahu, rozsahu a formě přijímací zkoušky rozhoduje ředitel školy (§ 70 zák. č. 245/2008, Z. z., vzpp.).

Ředitel střední školy po skončení přijímacího řízení poskytuje zřizovateli a orgánu místní státní správy údaje o počtu přihlášených žáků, přijatých žáků a volných míst, tyto údaje může poskytnout na základě žádosti i ředitelům základních škol nebo jiným orgánům státní správy (§ 71 zák. č. 245/2008 Z. z., vzpp.).

5.5 Ukončení studia

Vzdělávání ve slovenských středních školách může být ukončeno závěrečnou zkouškou, maturitní zkouškou, závěrečnou pomaturitní zkouškou a absolventskou zkouškou v případě uměleckých oborů. Nižší střední odborné vzdělání, zpravidla dvouleté, je ukončeno závěrečnou zkouškou, podle oboru i s výučním listem. Střední odborné vzdělání je nejméně tříleté, nejdéle čtyřleté a je ukončeno závěrečnou zkouškou a dokladem o získané kvalifikaci je výuční list. Úplné střední odborné vzdělání je čtyřleté až pětileté, je ukončeno maturitní zkouškou a dokladem o vzdělání je vysvědčení o maturitní zkoušce a případně podle oboru i výuční list. Doklady o získaném vzdělání jsou tedy vysvědčení o maturitní zkoušce,

vysvědčení o závěrečné pomaturitní zkoušce, absolventský diplom, ke kterým vždy škola dodatek, který obsahuje podrobnosti o absolvovaném vzdělávacím programu. Doklady se vedou ve státním jazyce, případně dvojjazyčně pokud se jedná o dvojjazyčné vzdělávání. Potom je doklad vydán dvojjazyčně, a to ve státním jazyce i jazyce příslušné národnosti menšiny, případně v cizím jazyce, ve kterém je vedeno vzdělávání. Doklady o získaném vzdělání mohou vydávat pouze školy, které jsou zařazené do sítě škol a školských zařízení (§ 72, § 73 a § 74 zák. č. 245/2008 Z. z., vzpp.). Bližší podrobnosti jsou upraveny vyhláškou Ministerstva školstva č. 318/2008 Z. z., o ukončování štúdia na stredných školách.

5.5.1 Ukončení studia závěrečnou zkouškou

Podmínkou připuštění k závěrečné zkoušce je řádné ukončení posledního ročníku vzdělávání. Závěrečná zkouška má písemnou, praktickou a ústní část a v tomto pořadí ji žák i absolvuje. Před vykonáním závěrečné zkoušky má žák tři dny po sobě následující volno na její přípravu, kdy se neúčastní vyučování (§ 73 zák. č. 245/2008 Z. z., vzpp.).

5.5.2 Maturitní zkouška

Také maturitní zkouška na Slovensku prošla výraznými změnami a nově se skládá z tzv. externí a interní části. Ve střední odborné škole a konzervatoři se maturita skládá z teoretické části a odborné složky, která se dělí na teoretickou část a praktickou část a má ověřit vědomosti a dovednosti z odborných předmětů. Interní část maturity (kromě její písemné formy a praktické části odborné složky maturitní zkoušky může) žák vykonat teprve po úspěšném ukončení příslušného ročníku studia a vykonání externí části maturitní zkoušky a písemné formy interní maturitní zkoušky. Maturitní zkoušku může žáky vykonat jen z vyučovacích předmětů kromě výchov (hudební, výtvarná, etická apod.), zvolené předměty oznámí písemně třídnímu učiteli do 30. 9. posledního školního roku studia, případnou změnu pak rovněž písemně nejpozději do 15. 10. posledního školního roku studia. Maturitní zkoušku z cizích jazyků pak vykoná podle úrovně jazykové náročnosti Společného evropského referenčního rámce. Dobrovolně pak může vykonat maturitní zkoušku ze dvou dalších předmětů. Ve školách nebo třídách, ve kterých se vyučuje podle mezinárodních programů se maturitní zkouška vykonává podle pravidel příslušného mezinárodního programu, takto

vykonaná maturitní zkouška je rovnocenná zkoušce podle školského zákona (§ 74 zák. č. 245/2008 Z. z., vzpp.). Před začátkem konání interní části maturitní zkoušky má žák právo na 5 dnů volna na přípravu na zkoušku, po tuto dobu se neúčastní vyučování (§ 76 zák. č. 245/2008 Z. z., vzpp.).

Externí část maturitní zkoušky tvoří písemný test, který zadává a hodnotí Národní ústav certifikovaných měření vzdělávání, tato část se koná na všech školách na území Slovenské republiky ve stejném čase, dozor při jejím vykonávání a opravu písemných testů provádí pedagogický zaměstnanec, který není zaměstnancem školy, kde se tato externí část maturitní zkoušky koná. Externí část maturitní zkoušky a písemnou formu interní části koná žák z jednoho cizího jazyka, který si nahlásil při volbě předmětů. Interní část maturitní zkoušky pak může mít podobu ústní, praktickou, předvedení komplexní úlohy nebo uměleckého výkonu, obhajoby komplexní odborné práce nebo úspěšné soutěžní práce, realizace a obhajoby experimentu nebo kombinace uvedených předchozích forem. Národní ústav certifikovaných měření vzdělávání pak zadává soubor témat nebo zadání, který tvoří písemnou formu interní části maturity, tato se opět koná na celém Slovensku ve stejném čase (§ 76 zák. č. 245/2008 Z. z., vzpp.).

Bližší podrobnosti maturitní zkoušky upravuje vyhláška ministerstva školství Slovenské republiky č. 318/2008 Sb., Z. z., ktorým sa mení a doplňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

6 Porovnání právní úpravy českých a slovenských středních škol

Hlavním cílem diplomové práce bylo zmapovat právní předpisy, které od rozdělení společného státu ČSFR v roce 1993 na dva samostatné státy určovaly vývoj legislativy středního školství. Dílčím cílem pak byla analýza vývoje školského zákona, státní správy a samosprávy středních škol, přijímacího řízení a ukončení studia na středních školách v jednotlivých zemích.

Tato práce používá kvalitativní výzkumné metody, a to formu komparace získaných informací, metodu popisnou a systémovou metodu analýzy legislativních dokumentů, tj. právních předpisů upravujících právní úpravu středního školství v České a Slovenské republice. Tato metoda umožňuje zkoumat legislativu obou zemí zvlášť a poté srovnat rozdíly a společné znaky. Na základě provedené analýzy a komparace je poté možné o těchto rozdílech a společných znacích polemizovat a vyvodit z nich závěry.

V první řadě je podle Švaříčka a Šed'ové (2014, s. 81) nutné stanovit výzkumný problém a cíle výzkumu, poté definovat výzkumné otázky, rozhodnout o metodách a technikách sběru dat, zajistit kontrolu kvality výzkumu, sběr dat a jejich organizaci, následuje analýza a interpretace dat a formulování závěrů.

6.1 Právo na vzdělání, školský zákon

V případě obou zemí právo na vzdělání vychází z ústavy státu a Listiny základních práv a svobod. Samotná právní úprava vychází z původně společného zákona č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol, školský zákon, který byl na území bývalého společného státu účinný od 1. 9. 1984 a byl zrušen v České republice ke dni 1. 1. 2005 a ve Slovenské republice ke dni 22. 5. 2008. Ještě za trvání společného státu byl umožněn vznik a rozvoj soukromých a církevních škol. Nová školní úprava v obou zemích zavedla víceletá gymnázia, ale pouze slovenské právními předpisy závazně upravuje možnost orgánů místní státní správy upravit počet žáků, který může být přijat do víceletých gymnázií. Jedná o maximálně 5 % populace daného populačního ročníku v příslušném školním roce. Toto opatření má za úkol zamezit odchodu vysokého počtu nadaných žáků ze základních škol, se stejným problémem se potýká i české školství. Obě země také upravily vzdělávání neslyšících a nevidomých. Slovenská právní úprava se pak podrobněji věnuje vzdělávání v jazyce

národnostních menšin, které na Slovensku tvoří téměř 20 % obyvatel. Slovenský jazyk je Ústavou Slovenské republiky upraven jako státní jazyk na území Slovenska. Střední odborná učiliště se v obou zemích transformovala na střední školy. V obou zemích proběhla a nadále probíhá kurikulární reforma.

6.2 Evidence středních škol

V obou zemích jsou střední školy vedeny v centrálním registru, v České republice se jedná o Školský rejstřík, ve Slovenské republice o tzv. Sít', oba registry vede příslušné ministerstvo školství. V českém školství se objevila nová specifická právní forma tzv. školská právnická osoba. Tato právní forma umožnila zřizovateli školy převést přímo na školu určitý majetek zřizovatele, kdy škola poté může vedle své hlavní činnosti výchovy a vzdělávání vykonávat také doplňkovou činnost a bez souhlasu zřizovatele může například přijímat dary, což vede k větší samostatnosti a odpovědnosti školy za své hospodaření.

6.3 Státní správa a samospráva středních škol

Co se týká výkonu veřejné správy ve školství, hlavním rozdílem mezi oběma zeměmi je zachování okresních úřadů ve Slovenské republice. Česká veřejná správa se redukovala na samostatné obce či města a kraje.

Státní správu v obou zemích vykonávají ředitel školy či školského zařízení, ministerstvo školství, školní inspekce, hlavním rozdílem je opět výkon státní správy na Slovensku okresním úřadem v sídle kraje, kdy okresní úřady byly v České republice zrušeny. Okresní úřady zřizuje a zrušuje střední školy v případě, že to vyžadují zvláštní podmínky, a to pokud samosprávný kraj nezabezpečí výchovu a vzdělávání ve studijním nebo učebním oboru s nedostatečným počtem absolventů pro potřeby trhu práce nebo pokud jde o školu či třídu, která má vzniknout na základě mezinárodní smlouvy či se jedná o školy pro děti se speciálními výchovně-vzdělávacími potřebami. Okresní úřad je také odvolacím orgánem ve věcech, ve kterých v prvním stupni rozhodoval ředitel školy nebo školského zařízení, pokud je jejich zřizovatelem a ve svých školách jmenuje předsedy zkušebních komisí.

Co se týká samosprávy, ta je prováděna v obou zemích obdobně školskou radou a na Slovensku i územní školskou radou zřízenou v územní působnosti samosprávného kraje. Školská rada českých škol má 6 až 15 členů, ve Slovenské republice 5 až 11 členů, v obou případech musí být počet členů rady, kteří nejsou zaměstnanci školy, většinový, což by mělo zajistit nestrannost v rozhodování rady.

6.4 Přijímací řízení

Přijímací řízení je v České republice částečně centralizováno, uchazeč musí vykonat jednotnou přijímací zkoušku písemnou formou z českého jazyka a literatury. Zadání připravuje Centrum pro zjišťování výsledku vzdělávání, pro tuto zkoušku jsou stanoveny dva termíny a uchazeč ji má možnost vykonat dvakrát. Kromě této povinné zkoušky může škola stanovit i svou vlastní školní přijímací zkoušku, jejíž obsah a formu stanovuje ředitel školy.

Naproti tomu na Slovensku stanovuje formu přijímací zkoušky, její obsah a rozsah ředitel školy po projednání v pedagogické radě školy. V případě zdravotnických oborů stanoví předměty pro přijímací řízení ministerstvo školství a ministerstvo zdravotnictví. Zároveň mohou být ze zákona ke studiu přijati bez přijímacího řízení žáci, kteří v celoslovenském testování žáků devátých ročníků dosáhli v každém předmětu úspěšnost nejméně 90 %.

6.5 Ukončení studia

Co se týká ukončení studia, opět jsou obě právní úpravy podobné. Co se týká volna na přípravu před závěrečnými zkouškami, mají čeští žáci oproti slovenským žákům o jeden den více volna (v ČR 4 dny, v SR 3 dny), v případě maturitní zkoušky jde shodně o 5 volných dnů na přípravu.

V obou zemích je určitý podíl státu na maturitní zkoušce. V České republice je zákonem upravena státní část maturit, kterou pro ministerstvo zpracovává Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání. Jedná se o tři povinné zkoušky – z českého jazyka, cizího jazyka a volitelné zkoušky z matematiky, občanského základu, přírodovědně technického základu nebo informačně technologického základu. Původní ideou státních maturit bylo i to, že

výsledky státní maturity žáka budou podkladem pro přijímací řízení o jeho přijetí na vysokou školu, tato idea se zatím v České republice zcela nenaplnila. Rovněž ve Slovenské republice je určitá ingerence státu do oblasti maturit, kdy žák musí vykonat interní část maturitní zkoušky a zároveň i externí část maturitní zkoušky z jednoho cizího jazyka, externí část zadává a hodnotí Národní ústav certifikovaných měření vzdělávání.

Závěr

Cílem práce bylo zachytit rozdíly ve vývoji právní úpravy středního školství v České republice a Slovenské republice od rozdělení společného státu v roce 1993. Lze konstatovat, že právní úprava školství je v obou zemích rozsáhlá a doznala i s ohledem k vývoji společnosti množství legislativních změn.

Vzhledem ke společné historii obou států, jak za doby Rakouska-Uherska, tak společného Československého státu, ve kterém měly obě země společný vzdělávací systém, a nově pak vzhledem k členství obou zemí v Evropské unii a její snaze o standardizaci vzdělávání v zemích v rámci Evropské unie, bylo možné předpokládat, že česká a slovenská školská legislativa se neubírala moc odlišným směrem. Oba státy jsou členy Evropské unie, a přestože vzdělávací politika má v Evropské unii statut pouze tzv. doplňující politiky, k zásadním rozdílům v právní úpravě středního školství nedošlo.

Obě porovnávané země mají vypracovány národní kurikula a vzdělávací standardy, zároveň je zde dána i určitá samostatnost v úpravě vzdělávacího obsahu. V obou zemích došlo k zásadním reformám školství přijetím nového školského zákona, v České republice v roce 2004, ve Slovenské republice pak o čtyři roky později v roce 2008. Obě země jsou i po rozdělení společného státu stále nejbližšími partnery, úzce spolupracují i v oblasti školství, dle posledních statistik například každý sedmý student české vysoké školy pochází ze Slovenska. V obou zemích školský zákon upravuje vzdělávání od mateřských škol po střední školy, vysoké školy pak mají shodně své samostatné zákony. I když mají žáci pocházející z národnostních menšin možnost studovat ve svém jazyce, v obou zemích je kladen důraz na to, aby rozuměli jazyku většiny a tento je i součástí maturitní zkoušky. Slovenská republika má pak zřejmě vzhledem k velkému počtu národnostních menšin upraveno užívání slovenského jazyka jako státního jazyku ústavním zákonem.

Co se týká struktury středních škol, tato je obdobná, jedná se o síť středních škol, které tvoří gymnázia, střední odborné školy a vyšší odborné školy. Zřizovateli těchto škol mohou v obou zemích být kromě vyšších územněsprávních celků také soukromé subjekty či církve. U víceletých gymnázií je ve Slovenské republice striktně stanovena kvóta počtu žáků, kteří mohou být přijati ke studiu, a to 5 % žáků populačního ročníku. V České republice byly již v minulosti několikrát vedeny diskuse o zrušení víceletých gymnázií jako jakýchsi elitních škol, které vedou k předčasné selekci žáků, tyto debaty však nikdy nevyústily v nějaké

konkrétní opatření, proběhla zatím jen mírná redukce víceletých gymnázií (Krejčová, 2012). Český ministr školství Robert Plaga tuto otázku nastínil např. dne 26. 3. 2020 na briefingu vlády ČR k představení nové strategie vzdělávání do r. 2030 s tím, že omezení kapacity víceletých gymnázií by mohlo přispět ke snížení nerovností v přístupu ke vzdělávání, kdy víceletá gymnázia odčerpávají v současné době z okolních základních škol až třetinu žáků.

Co se týká úpravy státní správy ve středním školství, v České republice tuto vykonávají Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy jako ústřední orgán státní správy, případně Ministerstvo obrany u vojenských škol, Ministerstvo spravedlnosti (střední školy Vězeňské služby pro osoby ve vazbě nebo výkonu trestu odnětí svobody). Dále státní správu vykonávají Česká školní inspekce, jejíž hlavní funkcí je zejména kontrola a hodnocení škol, a krajské úřady jako zřizovatelé středních škol. Ve Slovenské republice vykonávají státní správu kromě Ministerstva školstva, Štátnej školnej inšpekcie a krajů také v omezené míře okresní úřady v sídle kraje. Co se týká kompetencí ředitele střední školy, tyto jsou ve slovenském školském zákoně přesněji vymezeny.

Samosprávu středních škol v České republice vykonávají školské rady, ve Slovenské republice ji vykonává více subjektů, a to rada školy, územní školská rada a žakovská školská rada, která ale nemusí být ustanovena povinně.

Ohledně přijímacího řízení je rozdíl v jeho přípravě a průběhu, kterou v České republice provádí Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání v rámci tzv. jednotných přijímacích zkoušek z jazyka českého a matematiky, ve Slovenské republice je podoba přijímacích zkoušek ponechána na řediteli školy, v případě zdravotnických oborů i na ministerstvu školství a ministerstvu zdravotnictví, která stanovují předměty, z nichž se bude přijímací řízení konat, a to s ohledem na návrhy ředitelů středních škol.

Co se týká ukončení studia, to je u závěrečné zkoušky obdobné v obou zemích. U maturitní zkoušky se pak v obou zemích do jejich průběhu vložil stát. V České republice prostřednictvím státní maturity a její přípravou a hodnocením Centrem pro zjišťování výsledků vzdělávání, ve Slovenské republice pak prostřednictvím externí části maturitní zkoušky a písemné části interní zkoušky, kterou zadává a hodnotí Národní ústav certifikovaných měření vzdělávání. Jemné nuance lze zaznamenat v možnostech výběru maturitních předmětů. Kromě daných povinných maturitních předmětů si žáci ve Slovenské republice vybírají ze všech svých vzdělávacích předmětů kromě výchov, žáci v České

republiky vybírají ze seznamu předmětů, který sestavuje ředitel školy.

Na Slovensku je dle dostupných statistik u středních škol relativně vyšší počet škol zřizovaných církví, v České republice je naopak vyšší počet nestátních středních škol, jejichž zřizovatelem jsou soukromé subjekty. Dle mého názoru ale v obou zemích ještě soukromé střední školy nedosahují takové prestiže jako v jiných zemích Evropské unie či jinde ve světě, kde mají placené soukromé školy dlouholetou tradici a jsou známkou vyšší kvality vzdělání. U nás i na Slovensku je takto zatím nahlíženo spíše na státní školy, které spíše vzbuzují dojem vyšší garance kvality výuky. Už i u nás se ale najdou výjimky, jako např. prestižní pražské PORG – gymnázium a ZŠ, o.p.s., které se v hodnocení úspěšnosti studentů u maturitních zkoušek pravidelně umísťuje na nejvyšších příčkách.

Tímto byly stanovené cíle prostřednictvím metody analýzy legislativních dokumentů naplněny. Byl zmapován vývoj legislativy pro střední školy obou porovnávaných zemí pro vytýčené oblasti, a to z hlediska vývoje školského zákona, státní správy a samosprávy středních škol, přijímacího řízení i ukončení studia.

Vzhledem k tomu, že střední školství dosud nenašlo svou konečnou podobu, když diskusí stále prochází zejména jednotná forma přijímacího řízení i státních maturit, lze považovat předloženou diplomovou práci i jako inspiraci při dalších možných koncepcích v oblasti školských reforem.

Anotace

Jméno a příjmení:	Emílie Ehrenbergerová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021
Název práce:	Vývoj českého a slovenského školství po rozdělení České a Slovenské federativní republiky v r. 1993
Název práce v angličtině:	Development of the Czech and Slovak educational system after the dissolution of the Czech and Slovak Federal Republic in 1993
Anotace:	Diplomová práce je teoreticky zaměřená. Cílem práce je analýza právních předpisů České republiky a Slovenské republiky od roku 1993 do současnosti, které určovaly vývoj právní úpravy středního školství v obou zemích. Dílčí cíle jsou zaměřeny na veřejnou správu, státní správu a samosprávu středních škol, přijímací řízení a ukončení studia.
Klíčová slova:	veřejná správa, státní správa, samospráva, školství, střední škola, přijímací řízení, závěrečná zkouška, maturitní zkouška.
Anotace v angličtině:	The thesis is theoretically focused. The main focus of the work is the analysis of legislation in Czech and Slovak Republic from 1993 to the present, which determined the development of legislation of secondary education in both countries. Sub-objectives are focused on public administration, state government and self government at secondary high schools, admission and graduation at secondary schools.
Klíčová slova v angličtině:	public administration, state government, self government, education, secondary high school, admissions, admission, final exam, graduation exam
Rozsah práce:	63 stran
Jazyk práce:	Český

Seznam použitých pramenů - literatura

BŘEŇ, Jan. *Základní charakteristika státní správy*. Praha: Institut pro veřejnou správu Praha, 2017. Skripta Ediční řada: fialová. ISBN 978-80-86976-44-0.

Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Österreich. Wien: k.k. Schulbücherverl., 1871.

HAŠANOVÁ, Janka a Ladislav DUDOR. *Základy správného práva*. 4. aktualizované vydanie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. Slovenské učebnice. ISBN 978-80-7380-757-3.

HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část*. 9. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Academia iuris. ISBN 978-80-7400-624-1.

HÝBLOVÁ, Radmila. *Školská legislativa*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2541-2.

KREJČOVÁ, Soňa. *Debata o reformě českého školství v letech 1989 - 2004* [online]. Brno, 2012 [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/xj7r17/>>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce prof. PhDr. Lubomír Kopeček, Ph.D. .

MATES, Pavel a Miloš MATULA. *Kapitoly z dějin a teorie veřejné správy*. Vyd. 3. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1999. ISBN 80-7079-407-0.

MORKES, František. *Devětkrát o českém školství: (přehledný průvodce)*. V Praze: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2004. ISBN 80-901461-6-3.

SLÁDEČEK, Vladimír a Olga POUPEROVÁ. *Správní právo: zvláštní část (vybrané kapitoly)*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. Student. ISBN 978-80-87576-48-9.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-0644-6.

Seznam českých právních předpisů v chronologickém pořadí

1. Zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon). In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
2. Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
3. Ústavní zákon č. 144/1968 Sb., o postavení národností v Československé socialistické republice. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
4. Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
5. Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon). In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
6. Ústavní zákon č. 67/1990 Sb., o státních symbolech České republiky. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
7. Zákon č. 171/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon). In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
8. Zákon č. 522/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon), ve znění zákona č. 171/1990 Sb. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
9. Ústavní zákon č. 556/1990 Sb., kterým se mění ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
10. Zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
11. Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
12. Ústavní zákon č. 541/1992 Sb., o dělení majetku České a Slovenské Federativní republiky mezi Českou republiku a Slovenskou republiku a jeho přechodu na Českou republiku a Slovenskou republiku. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
13. Ústavní zákon č. 542/1992 Sb., o zániku České a Slovenské Federativní republiky. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
14. Ústavní zákon č. 1/1993 Ústava České republiky. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].

15. Ústavní zákon č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
16. Zákon č. 190/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon), ve znění zákona č. 188/1988 Sb., zákona č. 171/1990 Sb., zákona č. 522/1990 Sb. a zákona č. 134/1993 Sb., zákon České národní rady č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, a zákon České národní rady č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních, ve znění zákona České národní rady č. 31/1984 Sb. a zákona České národní rady č. 390/1991 Sb. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
17. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
18. Zákon č. 331/1993 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 1994 a o změně a doplnění některých zákonů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
19. Zákon č. 138/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon), ve znění zákona č. 188/1988 Sb., zákona č. 171/1990 Sb., zákona č. 522/1990 Sb., zákona č. 134/1993 Sb., zákona č. 190/1993 Sb., zákona č. 331/1993 Sb., nálezů Ústavního soudu České republiky č. 49/1994 Sb. a zákona č. 256/1994 Sb., a zákon České národní rady č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních, ve znění zákona České národní rady č. 31/1984 Sb., zákona České národní rady č. 390/1991 Sb. a zákona č. 190/1993 Sb. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
20. Zákon č. 139/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění zákona č. 190/1993 Sb. a zákona č. 256/1994 Sb. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
21. Zákon č. 111/98 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách). In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
22. Zákon č. 19/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
23. Zákon č. 132/2000 Sb., o změně a zrušení některých zákonů souvisejících se zákonem o krajích, zákonem o obcích, zákonem o okresních úřadech a zákonem o hlavním městě Praze. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
24. Zákon č. 284/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
25. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].

26. Zákon č. 562/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím školského zákona. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
27. Zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
28. Zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání). In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
29. Zákon č. 264/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákoníku práce. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
30. Zákon č. 217/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
31. Zákon č. 343/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
32. Vyhláška č. 10/2005 Sb., o vyšším odborném vzdělávání. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
33. Vyhláška č. 176/2009 Sb., kterou se stanoví náležitosti žádosti o akreditaci vzdělávacího programu, organizace vzdělávání v rekvalifikačním zařízení a způsob jeho ukončení. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
34. Nařízení vlády č. 689/2004 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
35. Vyhláška č. 177/2009 Sb., o bližších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
36. Vyhláška č. 353/2016 Sb., o přijímacím řízení ke střednímu vzdělávání. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].
37. Nařízení vlády č. 445/2016 Sb., o stanovení oborů vzdělání, v nichž je matematika zkušebním předmětem společné části maturitní zkoušky. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 12. 2020].

Seznam slovenských právních předpisů v chronologickém pořadí

1. Ústavný zákon č. 50/1990 Zb., o názve, štátnom znaku, štátnej vlajke, štátnej pečati a o štátnej hymne Slovenskej republiky. Slov-lex.sk [online]. [cit. 10. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1990/50/19900301>.
2. Zákon č. 347/1990 Zb., organizácii ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej republiky. Slov-lex.sk [online]. [cit. 10. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1990/347/20011101>.
3. Zákon č. 428/1990 Zb., o úradnom jazyku v Slovenskej republike. Slov-lex.sk [online]. [cit. 10. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1990/428/19901025>.
4. Ústavný zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky. Slov-lex.sk [online]. [cit. 10. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/20190701>.
5. Zákon č. 230/1994 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 29/1984 Zb., o sústave základných a stredných škôl (školský zákon) v znení neskorších predpisov. Slov-lex.sk [online]. [cit. 10. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1994/230/19940901>.
6. Zákon č. 350/1994 Z. z., o sústave základných a stredných škôl (školský zákon) (úplné znenie, ako vyplýva z neskorších zmien a doplnení). Slov-lex.sk [online]. [cit. 10. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1994/350/19941223>.
7. Zákon č. 270/1995 Z. z., o štátnom jazyku Slovenskej republiky. Slov-lex.sk [online]. [cit. 10. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1995/270/20160701>.
8. Zákon č. 184/1999 Z. z., o používaní jazykov národnostných menšín. Slov-lex.sk [online]. [cit. 10. 12. 2020]. Dostupné z: <http://slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1999/184/20121001>.
9. Zákon č. 416/2001 Z. z., o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky. Slov-lex.sk [online]. [cit. 10. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2001/416/20140701>.
10. Zákon č. 596/2003 Z. z., o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Slov-lex.sk [online]. [cit. 10. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/596/20200425>.
11. Zákon č. 597/2003 Z. z., o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení. Slov-lex.sk [online]. [cit. 10. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/597/20200425>.
12. Zákon č. 245/2008 Z. z., o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Slov-lex.sk [online]. [cit. 10. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2008/245/20200425>.

lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2008/245/20200701.

13. Vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 318/2008 Z. z., o ukončovaní štúdia na stredných školách. Slov-lex.sk [online]. [cit. 10. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2008/318/20190901>.

14. Zákon č. 317/2009 Z. z., o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Slov-lex.sk [online]. [cit. 10. 12. 2020]. Dostupné z: <http://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2009/317/20180101>.

15. Zákon č. 318/2009 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2009/318/20090901>.

16. Zákon č. 61/2015 Z. z., o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Slov-lex.sk [online]. [cit. 10. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2015/61/20180901>.

Seznam použitých zkratk

čl. - článek

ČSFR – Česká a Slovenská federativní republika

HZDS – Hnutie za demokratické Slovensko

KDS – Křesťansko-demokratická strana

ODS – Občanská demokratická strana

Sb. – sbírka

tj. - to je

vzpp. – ve znění pozdějších předpisů

zák. - zákon

Z. z. - zbierka zákonov